

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Ekspertgruppe med fokus på landbrugets økonomi

Maj 2021

Udgiver: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Redaktion: Ekspertgruppe med fokus på landbrugets økonomi, Finansministeriet, Skatteministeriet, Erhvervsministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Forsidefoto: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Indhold

Forord 5

1.	Introduktion	6
1.1	Ekspertgruppens rammer	6
1.2	Ekspertgruppens sammensætning	8
2.	Baggrund - Landbrugserhvervets økonomiske situation	9
2.1	Landbrugets særlige risiko og produktionsvilkår	9
2.2	Landbrugets indtjening	10
2.3	Landbrugets gæld	12
2.4	Landbrugets ejerformer og ejerstruktur	14
2.5	Landbrugets investeringer	15
2.6	Vækstfonden	16
2.7	Dansk Landbrugskapital	17
2.8	Hvornår er en økonomisk aktivitet grøn, og hvilken betydning har det for landbruget?	17
3.	Hovedudfordringer for landbrugserhvervet og ekspertgruppens anbefalinger	19
	Store indtjeningsmæssige udsving	20
	Anbefaling 1: Etablering af en stabilitetsopsparing	20
	Anbefaling 2: Styrkede forsikringsprodukter og prissikring til landbruget	23
	Overvægt af negative driftsresultater i både gode og dårlige år for nogle landbrug	26
	Anbefaling 3: Landbrugsuddannelsen får øget fokus på ledelseskompetencer og øget udbredelse af efteruddannelse i virksomhedsledelse	26
	Anbefaling 4: Friholdelse for tinglysningsafgift ved jordfordelinger	28
	Anbefaling 5: Risikominimering vha. finansielle kontrakter	30
	Ejerstrukturen i landbrugserhvervet	32
	Anbefaling 6: Fremme brugen af flere selskabsformer i landbruget	32
	Anbefaling 7: Fremme ejerskifter ved udvikling af ny forpagtningsmodel	33
	Anbefaling 8: Modernisering af virksomhedsordningen	34
	Nettoinvesteringer i landbrugserhvervet	37
	Anbefaling 9: Ordning for finansiering af små bæredygtige investeringer	37
	Muligheden for at komme på fode igen efter konkurs	38
	Anbefaling 10: Udbetaling af andelshaverkonti ved konkurs/gældssanering	38
	Anbefaling 11: Ophævelse af underskudsbegrænsning ved gældsomlægning	39
4.	Opsummering	42
	Bilag 1 - Kommissorium for Ekspertgruppe med fokus på landbrugets økonomi	43

Bilag 2 - Medlemmer af ekspertgruppen og sekretariatet	45
Ekspertgruppen	45
Sekretariatet	45

Forord

Tørken i 2018 viste, hvordan midlertidige udsving i vejrforholdene kan bringe dansk landbrug i betydelige økonomiske vanskeligheder og udgøre en trussel for udsatte bedrifter. Med en statslig tørkepakke blev der givet en håndsrekning til landbruget. Som del af tørkepakken blev det samtidig besluttet at nedsætte en ekspertgruppe, der skulle komme med anbefalinger til, hvordan landbruget kan stilles i stand til selv at klare tilsvarende fremtidige kriser forårsaget af for eksempel ekstreme vejrforhold.

Flere forhold aktualiserer opgavens vigtighed. Det gælder blandt andet risiko for mere uforudsigeligt vejr som følge af for eksempel klimaforandringer samt risiko for udbrud af husdyrsygdomme som fugleinfluenza og afrikansk svinepest.

Med nærværende rapport fra ekspertgruppen for landbrugets økonomi ligger der nu en række anbefalinger til, hvordan regeringen og landbrugets organisationer kan arbejde for at gøre landbruget mere økonomisk robust over for sådanne udsving.

Det har været en stor fornøjelse for mig at stå i spidsen for ekspertgruppen og ikke uden en vis tilfredshed, at gruppen nu kan afrapportere sine anbefalinger i enighed. Jeg føler mig tryk ved, at ekspertgruppen med sine anbefalinger leverer på de opgaver, som gruppen i sin tid blev stillet i sit kommissorium.

Der er ikke nogen enkle løsninger, som med et slag kan rette op på landbrugets sårbarhed over for pludselige hændelser. Derfor går ekspertgruppens anbefalinger også i flere retninger, som både omfatter bedre økonomisk polstring og risikosikring samt mere generel effektivisering af landbrugsdriften og arealanvendelsen og bedre vilkår for generationsskifter.

Jeg overlader nu trykt til regeringen og interessenterne inden for landbruget at arbejde videre med de enkelte anbefalinger og ønsker held og lykke med dette.

Jeg vil gerne udtrykke min store tak til alle medlemmer af ekspertgruppen. Dels for de mange forslag, der har været bragt på bordet og dels for de gode og kompetente drøftelser, vi har haft undervejs. Arbejdet har været præget af coronakrisen med udsættelser og møder under alternative former med telefoner og video og nogle gange i en skøn blanding. En stor tak for overbærenhed med dette og for at håndtere tekniske udfordringer undervejs.

En særlig tak til ekspertgruppens sekretariat, som ministerierne har stillet til rådighed, og som til trods for vanskelige forhold med distancearbejde og alternative setups for møder har formået at bringe ekspertgruppens arbejde i mål.

Bent Naur

Formand for ekspertgruppen for landbrugets økonomi

1. Introduktion

1.1 Ekspertgruppens rammer

Landbruget er et konkurrenceudsat erhverv, der er påvirket af konjunkturerne på verdensmarkedet. Landbruget er derudover påvirket af eksterne faktorer i form af årlige udsving i vejrforholdene, der i høj grad påvirker udbyttet og produktionen, samt udbrud af husdyrsygdomme, som kan forringe produktivitet og lukke vigtige markeder. På denne baggrund oplever landbruget jævnligt udsving i økonomien, og det er vanskeligt for den enkelte landmand at forudse det kommende års konjunkturer og indtjeningsgrundlag iøvrigt. Dette er et grundlæggende vilkår for landbruget.

Tørken i 2018 er et eksempel på, at landbruget i høj grad er påvirket af ovennævnte eksterne faktorer. Tørken var også med til at sætte fokus på en række andre økonomiske udfordringer i landbruget. Blandt andet lav indtjening, et lavt investeringsniveau gennem en længere årrække og et højt gælds niveau med variabelt forrentede lån for mange bedrifter er medvirkende til, at en række bedrifter er økonomisk udfordret ved eksterne stød til økonomien.

I forlængelse af tørken indgik den daværende regering (V, K og LA) derfor 28. september 2018 sammen med DF og S aftale om en tørkepakke, der bl.a. indeholdt nedsættelsen af en ekspertgruppe for landbrugets økonomi, en midlertidig fritagelse for produktionsafgifter, en tilskudsordning til erhvervsrettede jordfordelinger, en pulje med midler til multifunktionel jordfordeling og bedre mulighed for vanding af landbrugsafgrøder.

Ekspertgruppen blev nedsat med henblik på at udarbejde anbefalinger til, hvordan man fremadrettet kan sikre et mere strukturelt stabilt landbrugserhverv, som selvstændigt kan håndtere tilbagevendende konjunkturudsving.

Ekspertgruppen er således af aftaleparterne blevet bedt om at

- 1) Analysere mulighederne for at etablere en egenfinansieret konjunkturdæmpende ordning i sektoren.

- 2) Afdække risici ved landbrugets finansielle situation, herunder med særlig fokus på sektorens gæld. På baggrund heraf anvises konkrete anbefalinger til, hvordan landbrugets økonomiske og finansielle udfordringer kan reduceres.
- 3) Analysere og komme med konkrete forslag til, hvordan potentialet i landbrugets nye ejerformer kan udnyttes fuldt ud.
- 4) Analysere mulighederne for at fremme generationsskifter i landbruget. Udvalget orienteres om udmøntningen af finanslovsaftalen om at udskyde beskatning af ejendomsavance via sælgerpantebreve ved handel med landbrugsejendomme.
- 5) Afdække, hvordan man bedst hjælper landmænd, der er gået konkurs, tilbage på fode igen ved eventuelt nødvendige justeringer af skattemæssige regler herom.

Kommissorium for udvalgsarbejdet fremgår af bilag 1.

Ekspertgruppen er nedsat med henblik på at udarbejde anbefalinger, og det er en bunden opgave, at anbefalingerne indeholder bud på strukturelle forandringer, som kan bidrage til, at sektoren bliver mere robust og selvbærende i fremtiden. Dette indebærer, at sektoren er i stand til selv at værne sig mod tilbagevendende svære tider, f.eks. udbyttetab i forbindelse med ekstreme naturfænomener.

Som det fremgår af kommissoriet, er det udgangspunktet, at ekspertgruppens anbefalinger skal bidrage til at gøre erhvervet mere selvbærende, så det selvstændigt kan håndtere de udsving, der måtte komme som følge af klima- eller markedsbegivenheder. Anbefalinger, som medfører øget offentlig støtte til landbruget, kan derfor være i uoverensstemmelse med ønsket om et mere selvbærende erhverv. Det gælder anbefalinger, som i det væsentligste indebærer f.eks. lettelse af skatter/afgifter, og som derfor kan ligge uden for kommissoriet, også selvom de kan have som formål at lette omsætning af jord, som kan bidrage til grøn omstilling, generationsskifter og konsolidering af erhvervet samlet set.

Ekspertgruppen finder arbejdet med at belyse, hvordan landbruget fremover kan gøres mere robust og selv bærende væsentligt. Målet er at sikre et egenfinansieret og velkapitaliseret landbrug, der er i stand til at operere på markedsvilkår og tilpasse sig klimatiske og strukturelle forandringer, som f.eks. den grønne omstilling. Et erhverv, der gennem de rette ejerformer, kan stå på egne ben og tiltrække den nødvendige kapital for at sikre et effektivt og bæredygtigt landbrug.

Forslag om at ændre på specifikke afgiftsbelastninger på jordbruget som fx lempe eller fjerne jord-skatter er fravalgt, fordi det ligger uden for kom-missoriet.

Sekretariatet har i forhold til nogle af forslagene forbehold for om det kan gennemføres i forhold til EU-regler og det er beskrevet under de enkelte forslag.

Det overordnede udgangspunkt for både De Øko-nomiske Råds sekretariat og Nationalbanken er, at offentlige subsidier og regulering bør begrundes i og rettes mod konkrete markedsfejl i stedet for såvel indirekte som direkte offentlig støtte. Anbefalinger, som medfører øget offentlig støtte eller indebærer særregulering, vil være i uoverens-stemmelse med ønsket om et mere selv bærende erhverv, der opererer på markedsvilkår og selv-stændigt kan håndtere tilbagevendende konjunkturudsving. Det er derfor De Økonomiske Råds sekretariats og Nationalbankens holdning, at specifikke erhverv ikke bør underlægges særligt gunstige skatteregler, men at rammerne for at drive virksomhed i videst muligt omfang derimod bør ensrettes på tværs af erhverv, som også EU-lovgivningen tilsiger. Med det udgangspunkt er der indsat særskilte kommentarer i forbindelse med anbefaling nr. 1, 4 og 11.

Ekspertgruppens analyser og anbefalinger er ud-arbejdet uden at tage højde for eventuelle effekter af den nuværende COVID-19-pandemi på erhver-vet, herunder specifikke konsekvenser for pels-dyrproducenter.

1.2 Ekspertgruppens sammensætning

Formand for ekspertgruppen har været **Bent Naur**, tidligere adm. direktør for Ringkjøbing Landbobank.

Ekspertgruppens øvrige medlemmer har været

- **Ejnar Schultz** fra SEGES
- **Mathias Hansen** fra LandboUngdom
- **Søren Sand Kirk** fra Nærings- og Nydelsesmiddelforbundet
- **Kristine Rasmussen** fra Nationalbanken
- **Thyge Nygaard** fra Danmarks Naturfredningsforening
- **Pernille Stenstrup Christiansen** fra Danske Bank og Finans Danmark
- **Bent Bjerrum** fra DLR Kredit og Finans Danmark
- **Mette Asmild** fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet
- **Line Block Hansen** fra Det Miljøøkonomiske Råd

Til at betjene udvalget og følge arbejdet har der været etableret et tværministerielt sekretariat med deltagelse af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Erhvervsministeriet, Skatteministeriet og Finansministeriet. Den samlede ekspertgruppe og sekretariat fremgår af bilag 2.

Udvalget har i perioden 13. januar – 1. oktober 2020 holdt i alt 4 møder.

Nærværende rapport præsenterer de anbefalinger, som ekspertgruppen er enige om at fremsætte. Anbefalingerne sigter som nævnt på at sikre et mere strukturelt stabilt landbrugserhverv fremover, som selvstændigt kan håndtere tilbagevendende konjunkturudsving. Dette implicerer, at anbefalingerne ikke må have statsfinansielle konsekvenser af betydning. Ministeriernes repræsentanter i arbejdet noterer, at visse anbefalinger har statsfinansielle konsekvenser og tager derfor forbehold for at disse kan ligge uden for rammerne af kommissoriet for ekspertgruppen.

Afrapporteringen fra ekspertgruppen er udarbejdet af sekretariatet i samarbejde med ekspertgruppens medlemmer.

Rapporten er opbygget med et indledende kapital om landbrugets økonomiske situation og udfordringer, som efterfølges af et kapitel med ekspertgruppens anbefalinger. Det er tilstræbt, at gruppens anbefalinger er grupperet i henhold til de enkelte elementer i kommissoriet. Flere anbefalinger adresserer flere elementer, hvorfor systematikken skal tages med dette forbehold.

Såfremt et eller flere af ekspertgruppens medlemmer har været uenig i ekspertgruppens fælles vurdering af en anbefaling, så er medlemmets bemærkninger indsat i *kursiv* under afsnittet om anbefalingens forventede effekt.

2. Baggrund - Landbrugserhvervets økonomiske situation

I 2019 var der ifølge Danmarks Statistik i alt 8.800 heltidsbedrifter med landbrug. Hertil kommer deltidsbedrifterne og hobbylandbrug, og det samlede antal heltids-, deltids- og hobbybedrifter med landbrug og gartneri opgøres til ca. 34.000. Ekspertgruppen har i udgangspunktet fokuseret på heltidslandbrugene i dens analyser og diskussioner. Derfor er der også taget udgangspunkt i disse i karakteristikkene af landbrugserhvervet.

Landbruget er karakteriseret ved en strukturudvikling mod færre, men større og mere specialiserede bedrifter. Denne udvikling øger overordnet behovet for kapital på grund af større jordtilliggende og koncentration af de animalske produktionsanlæg. Den gennemsnitlige heltidsbedrift havde i 2019 aktiver i selveje for ca. 41 mio. kr. og den gennemsnitlige egenkapital udgjorde 10 mio. kr. Derudover omfatter heltidsbedriften tilforpagtede aktiver med en værdi på 11 mio. kr.

Antallet af heltidslandbrugsbedrifter er faldet med næsten 30 pct. de seneste 10 år fra 12.400 bedrifter i 2010 til 8.800 bedrifter i 2019. Konsolideringen er stærkest inden for konventionel husdyrproduktion med en reduktion på ca. 35 pct. for mælkeproducenter og ca. 40 pct. for griseproducenter de seneste 10 år. SEGES¹ har vurderet, at antallet af heltidsbedrifter vil falde yderligere til ca. 7.400 i 2025, dvs. op mod 16 pct. færre heltidsbedrifter i forhold til 2019.

Landbruget er en væsentlig del af den danske fødevareklynge, der årligt eksporterer for 167 mia. kr. (2019) og beskæftigede i alt 168.000 personer i 2018. Landbrugserhvervet dyrker 2.639.000 ha (2019), svarende til 61 pct. af Danmarks samlede areal.

2.1 Landbrugets særlige risiko og produktionsvilkår

Landbruget er et erhverv, der er i sin natur er påvirket af en række eksterne faktorer, som landmanden har vanskeligt eller ingen mulighed for at kontrollere. Disse faktorer omhandler både input- og outputsiden. Samtidig er der en naturlig forskydning mellem landmandens produktionsmæssige beslutning (fx såning) og resultatet af denne beslutning (høst). Mange af de eksterne faktorer, der påvirker landmandens indtjening, foregår dermed under en periode, hvor det kun i nogen grad er muligt at tilpasse produktionen. Det betyder også, at udbuddet ikke på helt kort sigt kan tilpasses bratte ændringer i efterspørgslen.

Landbruget er fx afhængigt af import af store mængder foder i husdyrproduktionen. Fodermarkedet er, som markedet for landbrugsprodukter i øvrigt, præget af store prisudsving som følge af ændringer i både udbud og efterspørgsel på de globale markeder. Disse udsving kan forårsages af udsving i udbytter som følge af vejrfænomener, spekulation i råvaremarkeder samt ændringer i handelsmønstre og handelspolitiske tiltag.

Derudover betyder landbrugets store kapitalapparat i form af jord, maskiner og staldanlæg, at man er meget afhængig af renteutviklingen, da renteniveauet har en stor betydning for landmandens indtjening og mulighed for investeringer.

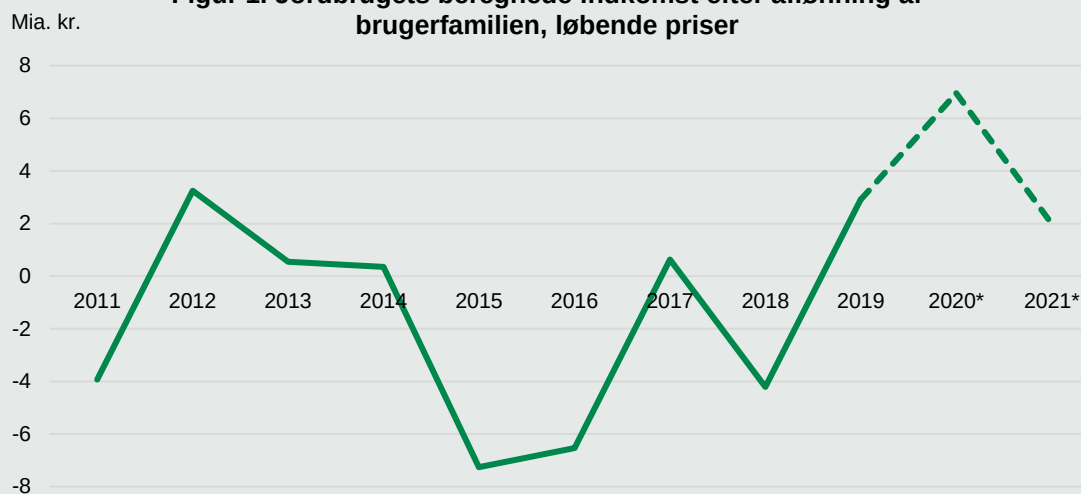
Endelig udgør risiko for udbrud af husdyrsygdomme en særlig udfordring for husdyrproducenter. Aktuelt er risiko for spredning af Afrikansk svinepest til Danmark en særlig risiko for danske svineproducenter.

Disse faktorer gør, at landbruget generelt står over for en række risici i produktionen, som kan være vanskelige at gardere sig imod.

¹ Strukturudvikling i dansk landbrug 2018-2025, SEGES, 2019. Som følge af nedslagningen af mink i efteråret 2020 og det medfølgende foreløbige forbud mod hold af mink, vurderer Landbrug & Fødevarer, at

antallet af heltidsbedrifter vil være reduceret med yderligere 400 bedrifter i 2025.

Figur 1. Jordbrugets beregnede indkomst efter aflønning af brugerfamilien, løbende priser

Kilde: Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, 'Landbrugets Økonomi', flere årgange. Note: * angiver prognose.

Den finansielle sektor har siden finanskrisen haft nedskrivninger på landbruget, og særligt pengeinstitutterne har nedskrevet på udlån til landbruget. Pengeinstitutternes nedskrivninger som andel af de samlede udlån toppede i 2015 med ca. 20 pct., men er i de senere år faldet og var i 2019 12 pct. Det tyder på, at landbrugets generelle økonomiske situation igennem de seneste år har været i bedring.

For erhvervet som helhed er den manglende eller begrænsede indtjening det væsentligste problem. Den manglende eller begrænsede indtjening forstærkes af den generelt forholdsvis høje belåningsgrad i landbruget. For bedrifter med en høj andel af variabelt forrentede lån vil eventuelle rentestigninger medføre en yderligere risiko.

Der er visse bedrifter, der tynges af meget høj gæld. I det tilfælde kan gælden være en medvirkende årsag til, at bedriften får mindre attraktive lånevilkår i forbindelse med etablering af ny gæld eller omlægning af eksisterende gæld.

Samlet set vurderer udvalget, at landbrugets gæld ikke på et generelt plan udgør en høj finansiell risiko for hverken erhvervet eller for finansieringsinstitutterne ud fra nuværende renteniveau.

2.2 Landbrugets indtjening

Selvom landbruget har haft indtjeningsfremgang i 2019, er det generelle billede, at landbrugsbedrifterne som helhed har svært ved at skabe overskud efter ejer aflønning, og dermed tjene penge på bedriften. Med undtagelse af plantebedrifterne gælder, at de økologiske driftsgrene klarer sig bedre økonomisk end driftsgrene med konventionel drift set over en 10-årig periode. Dette modsvarer dog, at risikoen på de økologiske bedrifter er højere end på de konventionelle bedrifter.

Landbruget er karakteriseret ved udsving i indtjeningen som følge af svingende afregningspriser. Det gælder både for erhvervet som helhed og for de enkelte driftsgrene. Udsvingene i afregningspriserne ses som udsving i produktionsværdien. I de seneste 10 år har produktionsværdien varieret mellem 68 mia. kr. og 87 mia. kr., mens forbruget i produktionen har været nogenlunde konstant. Som en følge heraf, har der været udsving i sektorens samlede indkomst jf. figur 1.

Derudover har det været svært for jordbruget² som helhed at generere tilstrækkelig med indkomst til at aflønne både brugerfamilien³ og forrente egenkapitalen jf. figur 1. Det er således kun i årene 2012, 2013, 2014, 2017 og 2019, at

² Med jordbrug menes landbrug og gartneri.

³ Med aflønning til brugerfamilie menes aflønning af ulønnet arbejdskraft på bedriften, dvs. typisk ejeren (landmanden selv) og evt. ægtefælle.

der har været et positivt overskud efter aflønning af brugerfamilien, som kan anvendes til at forrente egenkapitalen.

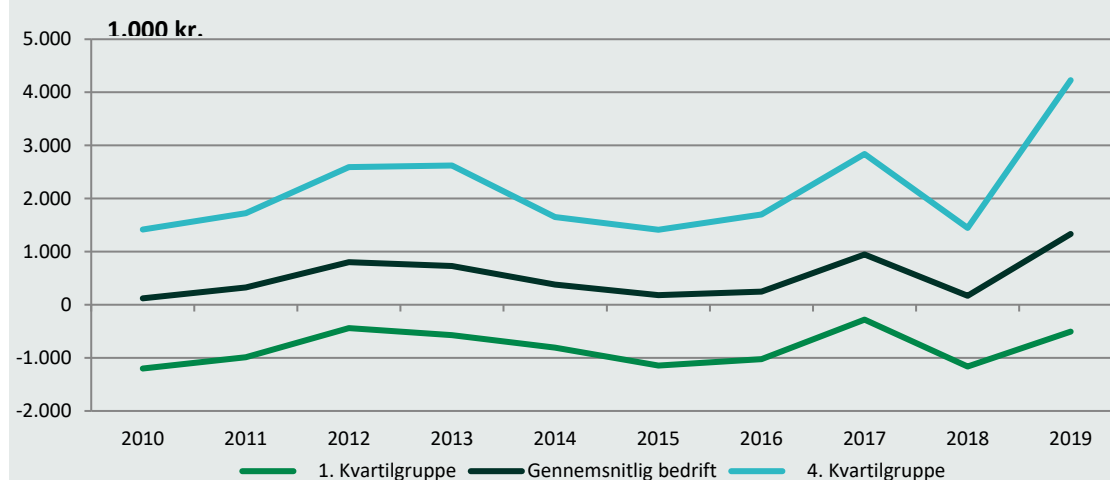
Foreløbige resultater for 2020 tyder på, at der har været god indtjening for landbruget som helhed. De høje afregningspriser på grise fortsatte fra 2019 og ind i 2020, og har således bidraget til positiv indtjening, selv om priserne faldt i løbet af året. Derudover var der også gode udbytter i 2020, og kornpriserne har været stigende i slutningen af 2020 til gavn for planteproducenterne. De gode resultater vurderes af SEGES at have bidraget til en reduktion i gælden for heltidsbedrifterne på 9 mia. kr. Med forventning om gode resultater i 2021 ser det ud til, at landbruget er inde i en god periode.

Figur 1. afspejler jordbruget som helhed og viser således ikke de store forskelle, der er mellem driftsgrenene. Disse forskelle afhænger af de nærmere afregningspriser for de enkelte driftsgrene. Typisk kan der være modsatrettede konjunkturer for planteproducenter og husdyrproducenter; hvor planteproducenterne får øget indtjening som følge af stigende kornpriser, betyder det stigende omkostninger for husdyrproducenter, der køber foderkorn. Netop stigende kornpriser var med til at afbøde tabet som følge af lavere udbytte for planteproducenterne ved tørken i 2018. Som en følge blev husdyrproducenter samtidigt ramt både af lavere udbytte på egen produktion og stigende foderpriser under tørken i 2018.

Et vigtigt forhold er også, at der på tværs af alle driftsgene er stor forskel på den dårligste fjerdedel af bedrifterne og den bedste fjerdedel målt på driftsresultat. Som det ses i figur 2, har den dårligste kvartil i gennemsnit ikke opnået et positivt resultat før ejeraflønning i de seneste 10 år. Det vurderes, at der i høj grad er tale om, at det er de samme bedrifter, der år efter år har udfordring med at skabe positiv indtjening.

Figur 2 viser samtidig, at mange bedrifter formår at skabe positiv indtjening på tværs af gode og dårlige år. Samlet set indikerer ovenstående, at landbruget som helhed kan øge indtjeningen ved, at flere landmænd optimerer driften. Der er derfor behov for, at landmænd med lav indtjening i lader sig inspirere af de dygtigste landmænd. Samtidig kan der være behov for, at de mest produktive landmænd overtager produktionen fra bedrifter med uholdbar økonomi.

Figur 2: Driftsresultat før ejeraflønning for heltidslandbrug (alle) i løbende priser, 1.000 kr. 2010 - 2019

Kilde: Danmarks Statistik, JORD2.

2.3 Landbrugets gæld

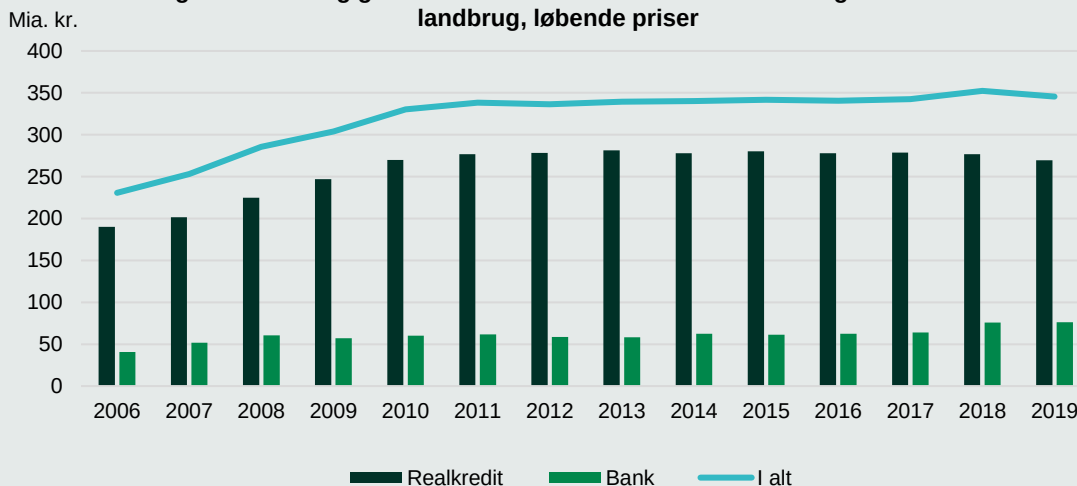
Bankernes og realkreditinstitutternes samlede udlån og garantier til landbruget var ultimo 2019 ca. 345 mia. kroner fordelt på 76 mia. kr. fra pengeinstitutter og 269 mia. kr. fra realkreditinstitutter jf. figur 3. Heltidsbedrifternes gæld er ca. 235 mia. kr. ultimo 2019. Realkreditgælden udgør ca. 73 pct. af denne gæld. Landbrugets gæld steg særligt i årene op til finanskrisen som følge af et højt investeringsniveau og stigende jordpriser.

Omkring 80 pct. af realkreditinstitutternes udlån til landbrug er variabelt forrentet, og ca. halvdelen af disse er afdragsfrie. Det betyder, at landbrugets økonomi i høj grad påvirkes af rentestigninger. Samtidig har landbruget med valget af variabelt forrentede lån kunne drage fordel af det lave renteniveau igennem en årrække. Det lave renteniveau har medvirket til en betydelig besparelse i årene med lavt renteniveau.

Samtidig har en stor del af bedrifterne vanskeligt ved at afvikle gælden. Dette understreges af, at både pengeinstitutternes og realkreditinstitutternes afskrivninger steg efter finanskrisen og fortsat ligger på et højere niveau. Pengeinstitutternes afskrivninger har været markant højere end realkreditinstitutternes afskrivninger, da de står for den mere usikre del af lånene. Andelen af såkaldte misligholdte lån eller non-performing lån (NPL) for udlån til landbruget i pengeinstitutter er 22 pct., hvilket er højere end nogen anden branche jf. figur 4. Non-performing lån er en international standard, som inkluderer misligholdte og kreditforringede lån.

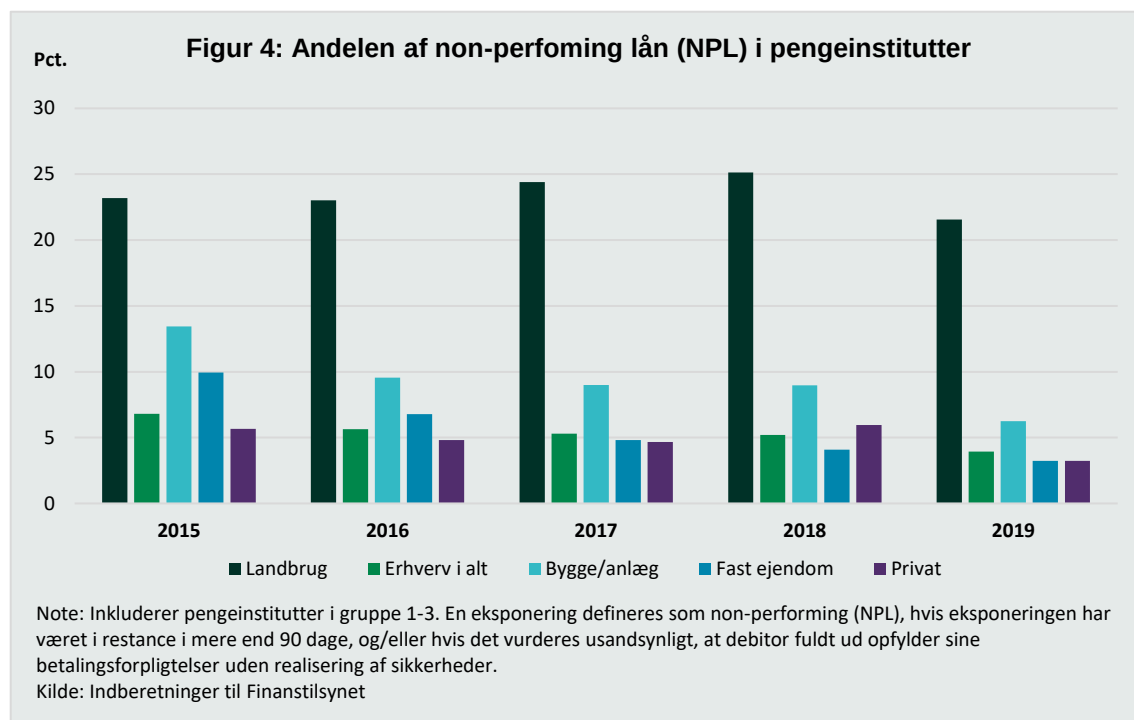
Årsagen til, at landbruget har en høj andel NPL kan findes i, at mange bedrifter har en uholdbar økonomi i form af høj gæld og lav indtjening. SEGES vurderer, at 12 pct. af bedrifterne har en uholdbar økonomi i form af høj gæld (gældsprocent over 70 pct.) og negativ indtjening. Derudover har 17 pct. af bedrifterne negativ indtjening men med lavere gæld. Københavns Universitet har tidligere vurderet, at ca. 10 pct. af bedrifterne er insolvente, dvs. med en gældsprocent over 100.

Figur 3: Udlån og garantier fra danske realkreditinstitutter og banker til landbrug, løbende priser

Kilde: Finanstilsynet

Efter finanskrisen har mange banker ønsket at reducere risikoen for tab ved udlån. Det har relativt stor betydning for landbruget, fordi andelen af NPL er høj, og bankerne har derfor haft særlig grund til at skærpe betingelserne ved udlån til landbruget. Det gør at visse bedrifter, særligt bedrifter med høj gæld, kan have vanskeligere ved at låne penge.

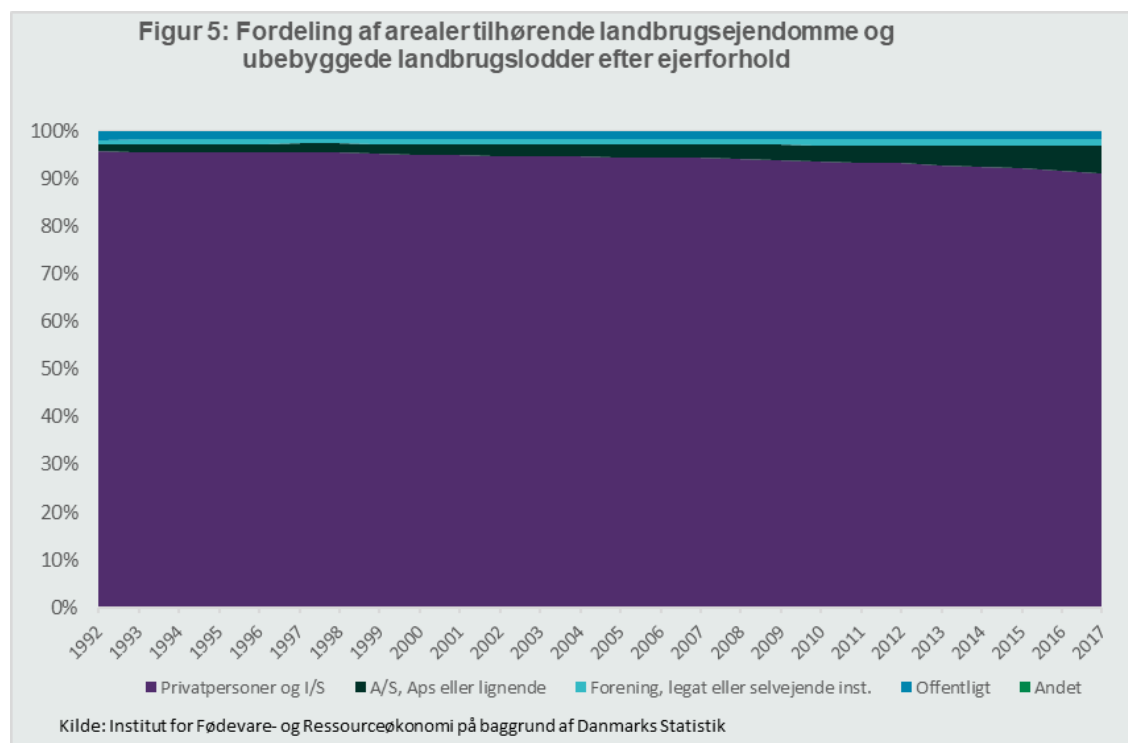
2.4 Landbrugets ejerformer og ejerstruktur

Selveje har historisk været den dominerende ejerform i dansk landbrug. Selvejet er fortsat dominerende, men der har i de senere år været en tendens mod flere selskaber. Figur 5 viser udviklingen i ejerskab af landbrugsarealer siden 1992. SEGES vurderer, at i 2019 var 88 pct. af ejerskabet personligt ejet, mens ca. 8 pct. var IS-selskaber og ca. 4 pct. var ejet af selskaber som ApS, A/S og lignende. En mindre del er ejet af foreninger og lignende.

Selvom selskaber fortsat ejer en mindre del, har der i de seneste 25 år været en udvikling mod flere selskaber. Konstruktionen i selskaber kan have flere fordele og kan formentlig ses i sammenhæng med strukturudviklingen, hvor bedrifterne løbende bliver større, hvilket også sætter andre krav til indskud af (egen)kapital. Her kan selskabsdannelsen være fordelagtig sammenlignet med enkeltmandsejet ud fra flere aspekter. Dels kan risikoen i form af finansiel eksponering reduceres ved en selskabsdannelse frem for et enkeltmandseje, hvor ejeren hæfter personligt, og dels kan det være lettere ved selskabsdannelse at tiltrække ekstern kapital og dermed give bedre mulighed for nye investeringer.

Danmarks Statistik har i slutningen af 2019 lavet en analyse for Miljø- og Fødevareministeriet af udenlandsk ejerskab af dansk landbrugsjord. Analysen viser, at udenlandske selskaber⁴ ejer ca. 4.500 ha. landbrugsjord i Danmark, hvilket svarer til ca. 0,2 pct. af det samlede danske landbrugsareal på 2,6 mio. ha. Dertil kommer, at udenlandske statsborgere med dansk CPR-nr. ejer 56.000 ha. landbrugsjord i Danmark. Størstedelen af disse vurderes af Danmarks Statistik at være bosat i Danmark.

Gennemsnitsalderen for danske landmænd er stigende. Siden midten af 1990'erne er den arealvægtede gennemsnitsalder for personer, der ejer mere end 30 ha., steget fra knap 50 år til godt 55 år. Det vil sige, at de danske fuldtidslandmænd som gruppe bliver ældre og ældre. Den stigende gennemsnitsalder vurderes at være en konsekvens af, at det kan være vanskeligt for yngre landmænd at skaffe den fornødne kapital. Samtidig kan udviklingen også være et tegn på, at de ældre landmænd, der ønsker at komme ud af erhvervet, har svært ved at komme ud. Det kan fx være på grund af høj gæld og insolvens, hvor både landmanden og kreditorerne ønsker at sælge til en anden pris end den, markedet tilbyder. I de tilfælde kan der være behov for gældssanering.

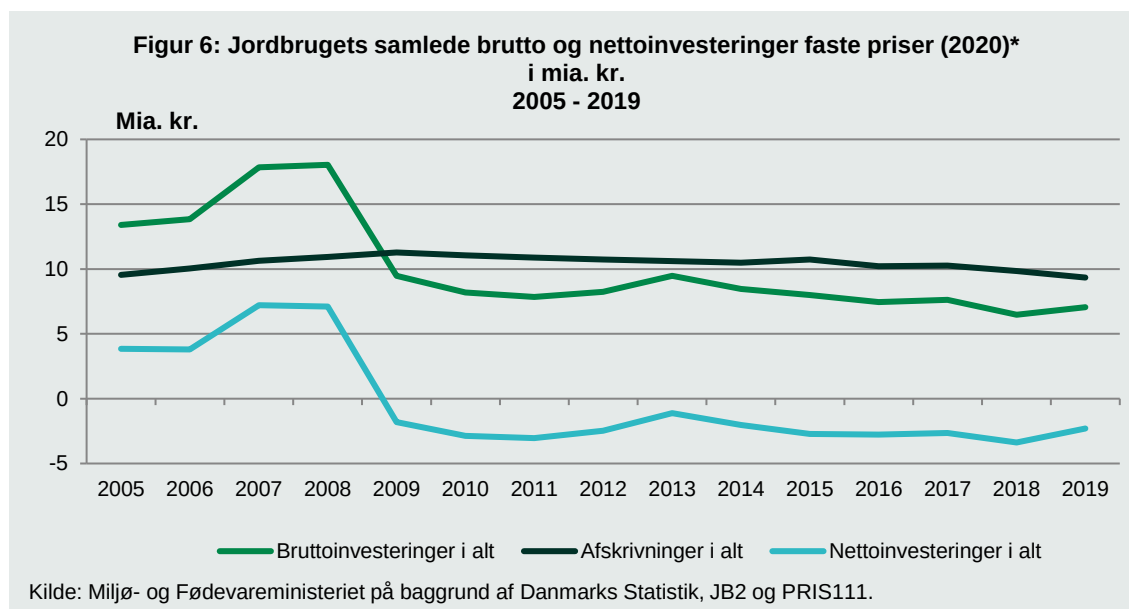
⁴ Reelle udenlandske ejere med en stemmeandel på minimum 50 pct.

2.5 Landbrugets investeringer

Som følge af strukturudviklingen er dansk landbrug karakteriseret ved et stort kapitalapparat med store investeringer i jord, bygninger og inventar/maskiner. Løbende investeringer i udvikling og vedligeholdelse af produktionsapparatet er en vigtig forudsætning for fastholdelse af produktivitet, fremgang og konkurrenceevne. På trods af dette har der siden finanskrisen været negative nettoinvesteringer jf. figur 6.

Der kan være flere årsager til, at investeringerne har stabiliseret sig i dette niveau. Mange landmænd har relativt høj gæld, og det kan derfor være vanskeligt for disse landmænd at få lån til nye investeringer. Derudover kan der være usikkerhed om investeringernes afkast, og i sammenhæng med en generelt lav forrentning i landbruget og bankernes skærpede investeringspraksis siden finanskrisen kan det være svært at fremvise en overbevisende og positiv businesscase. Dermed er der alt andet lige de seneste 10 år sket en nedslidning af det samlede produktionsapparat. Det medfører risiko for tab af produktivitet og nedgang i produktionen på længere sigt.

Figuren viser udviklingen i investeringer siden 2005, hvor nettoinvesteringer er defineret som bruttoinvesteringer fratrasket afskrivninger. Der ses et stigende investeringsniveau frem til og med 2008, hvor investeringerne var bl.a. muliggjort af gode finansieringsmuligheder, herunder med baggrund i de stærkt stigende jord- og landbrugsejendomspriser fra 2005-2009. Herefter er investeringerne faldet, og der har været negative nettoinvesteringer siden 2009 i et niveau på 2-3 mia. kr. de fleste år.

2.6 Vækstfonden

Vækstfonden udbyder finansiering til landbrug, der vil etablere sig for første gang, samt til etablerede landbrug, der har behov for at udvide deres bedrift. Målgruppen er bedrifter, der har brug for langsigtet, risikovillig finansiering til at få deres udviklingsplaner til at falde på plads. Det kræves, at landbruget er økonomisk velfungerende og drevet af personer med relevante kompetencer. Når landbrug ansøger om produkter fra Vækstfonden lægges der særlig vægt på, at landbrugets sikkerheder ikke rækker til, at pengeinstituttet selv kan løfte hele finansieringen, hvormed der er behov for medfinansiering fra Vækstfonden.

Vækstfonden udbyder nedenstående tre finansieringsløsninger til landbrug:

- *Vækstkaution til landbrug:* Vækstkautionen er et supplement til de sikkerheder, som landbruget selv stiller for at kunne opnå finansiering i et pengeinstitut eller anden långiver. Kautionen dækker op til 75 pct. af pengeinstituttets risiko på et lån op til 2 mio. kr.

- *Vækstlån til landbrug:* Vækstlån ydes direkte til landbrugsvirksomheden og skal som udgangspunkt indgå i en fælles finansieringsløsning med et pengeinstitut eller anden långiver. Lånebeløbet skal minimum være på 1 mio. kr.

- *Etableringslån til landbrug:* Etableringslån til landbrug er et særlig risikovilligt lån, der henvender sig til yngre landmænd med ambitioner om at overtage og udvikle en eksisterende bedrift. Lånet kan dække den yderste del af investeringen og efterstilles anden finansiering til opstart af bedriften. Etableringslånet kan dække 15-20 pct. af den samlede finansieringssum.

Tabel 1 herunder viser, at Vækstfonden i 2020 samlet ydede Vækstkautitioner, Vækstlån og Etableringslån til landbrug for 330mio. kr.

Tabel 1: Vækstfondens finansiering af landbruget

År	Vækstkautitioner		Vækstlån		Etableringslån til landbruget	
	I alt	2020	I alt	2020	I alt	2020
Antal landbrug finansieret	754	102	303	44	101	16
Samlet finansiering, mio. kr.	1.659	96	1.337	179	310	55

Note: Opgjort pr. 31.12.2020

2.7 Dansk Landbrugskapital

Dansk Landbrugskapital (DLK) blev etableret af Vækstfonden i fælleskab med ATP, PKA, Pension Danmark og Industriens Pension og administreres af Vækstfonden. DLK tilbyder lånekapital målrettet investeringsprojekter og i særlige tilfælde også re-finansiering. Kapitalen stilles til rådighed som del af en samlet gælds løsning i fællesskab med anden finansiering. Formålet er at give effektive og veldrevne landbrug, der ellers er hæmmede af relativt høj gæld, mulighed for at investere i bedriften.

Tabel 2:
Dansk Landbrugskapitals aktiviteter

	Antal udbetalinger	Lånbetøb, mio. kr.
Q3 2017	1	2
Q4 2017	3	21
Q1 2018	2	13
Q2 2018	7	48
Q3 2018	10	30
Q4 2018	7	22
Q1 2019	5	23
Q2 2019	6	17
Q3 2019	0	0
Q4 2019	1	6
Q1 2020	4	10
Q2 2020	6	25
Q3 2020	4	22
Q4 2020	6	24
I alt	62	263

Note: Opgjort pr. 31.12.2020

2.8 Hvornår er en økonomisk aktivitet grøn, og hvilken betydning har det for landbruget?

Vilkår for investeringer i landbruget og hermed landbrugets adgang til ny kapital kan fremover afhænge af, hvorvidt landbrugsinvesteringer kan kategoriseres som bæredygtige eller "grønne".

Rådet og Europa-Parlamentet vedtog i juni 2020 en forordning, der fastlægger en ramme til fremme af bæredygtige investeringer (den såkaldte "taksonomiforordning"). Taksonomiforordningen etablerer et klassifikationssystem for bæredygtige økonomiske aktiviteter, herunder også landbrugsaktiviteter. Forordningen er direkte gældende i Danmark og finder anvendelse fra hhv. januar 2022 og januar 2023. Ifølge forordningen skal Kommissionen opstille en række tekniske screeningskriterier, som skal være opfyldt, for at en økonomisk aktivitet kan betegnes som bæredygtig i henhold til taksonomiforordningen. Kun ved denne betegnelse må den økonomiske aktivitet udbydes som en grøn eller bæredygtig investering på de finansielle markeder – f.eks. som en grøn virksomhedsobligation. Specifikt ventes der opstillet tekniske screeningskriterier for, hvordan tre aktiviteter inden for landbruget bidrager væsentligt til modvirkning af klimaændringer og tilpasning til klimaforandringer:

- Flerårige afgrøder, f.eks. frugtavl og græs til foder,
- Ikke-flerårige/sæson afgrøder, f.eks. hvede og roer,
- Husdyrproduktion, inkl. håndtering af gylle og græsningsarealer

Samtidigt skal der stilles såkaldte "*gør-ikke-væsentlig-skade*"-kriterier, som betyder, at en aktivitet samtidigt med at leve op til kriterier for væsentlig bidrag, heller ikke må have en væsentlig negativ påvirkning af f.eks. vandmiljø, fugleliv, cirkulær økonomi, mm. Yderligere skal aktiviteten også opfylde minimumskrav om sociale forhold, som f.eks. arbejdstagerrettigheder og skatteforhold.

Kommissionen vedtog den 21. april 2021 en delegeret retsakt med de tekniske screeningskriterier baseret på en rapport med anbefalinger til kriterierne fra en ekspertgruppe etableret under Kom-

missionen. Kommissionen valgte at udskyde kriterierne for landbrugsaktiviteter og afvente yderligere fremskridt i de igangværende forhandlinger om den fælles landbrugspolitik (CAP'en) med henblik på at sikre større sammenhæng hermed.

Inden udgangen af 2021 skal Kommissionen ligeledes vedtage tekniske screeningskriterier for de øvrige miljømål i taksonomiforordningen, som er vandmiljø, cirkulær økonomi, forurening og biodiversitet. Her kan landbruget også være omfattet.

I den finansielle sektor sker der, ligesom i andre sektorer, et skifte mod grøn og bæredygtig forretning. Således forventes det, at finansielle aktører og investorer i højere grad søger at placere deres midler i aktiviteter, der opfylder kriterierne i klassifikationssystemet.

Klassifikationssystemet og udviklingen inden for den finansielle sektor kan have betydning for strømmen af kapital til blandt andet landbruget som kan forøges eller formindskes alt efter, hvorvidt landbruget opfylder kriterierne i klassifikationssystemet.

3. Hovedudfordringer for landbrugserhvervet og ekspertgruppens anbefalinger

Ekspertgruppens kommissorium identificerer fem centrale udfordringer for landbrugserhvervet, som ekspertgruppen forventes at afdække, og hver af udvalgets anbefalinger er knyttet til en eller flere af disse hovedudfordringer. De fem hovedudfordringer er:

- Landbrugets indtjening svinger meget, hvilket kan gøre det svært at planlægge drift og investeringer. Store indtjeningsmæssige udsving som følge af f.eks. tørke eller sygdomsudbrud kan true den enkelte bedrift. Landbrug med lav egenkapital eller lav indtjening er særligt udfordret og sårbare. En stabil indtjening hvert år er afgørende for at sikre landbrugets fortsatte produktion og udvikling, og det er med til at gøre erhvervet attraktivt for udefrakommende investorer.
- Der er stor spredning i indtjeningsevnen mellem bedrifterne. Mange bedrifter har underskud i både gode og dårlige år. Samtidig er der mange, der formår at have positive driftsresultater i gode såvel som dårlige år.
- Mange landbrugsvirksomheder er i dag baseret på selveje, der i dag er udfordret af et stort behov for løbende investeringer og høje kapitalkrav i forbindelse med lån til etablering og udvikelse af bedriften. Der er derfor behov for, at landbrugsvirksomheder i højere grad baseres på andre ejerformer.
- Landbruget som sektor har de seneste 10 år oplevet negative nettoinvesteringer i erhvervet, hvilket har medført løbende nedslidning af produktionsfaciliteterne og løbende fald i sektorens samlede værdi.
- Landmænd, der går konkurs, har svært ved at komme på fode igen.

På baggrund af de fem hovedudfordringer har ekspertgruppen diskuteret og vurderet en række forskellige initiativer. På baggrund af ekspertgruppens vurdering, er der udarbejdet en række anbefalinger til hver af de fem hovedudfordringer, der

er ekspertgruppens bud på, hvordan man fremadrettet kan sikre et mere strukturelt stabilt landbrugserhverv, som selvstændigt kan håndtere tilbagevendende konjunkturudsving og samtidig fremme ejerskifter inden for erhvervet.

I tillæg til ekspertgruppens anbefalinger, er gruppen opmærksom på, at regeringen i januar 2020 fik vedtaget en ny lov, som muliggør en skatteudskydelse ved salg af erhvervsejendomme, hvor en del af købesummen betales i form af et sælgerpantebrev. Sælgerpantebrevsmodellen kan bl.a. lette finansieringen ved overdragelse af landbrugsejendomme og andre ejendomme, der sker som led i generationsskifter.

Der er for hver af ekspertgruppens anbefalinger foretaget en vurdering af mulige statsfinansielle konsekvenser. Vurderingen er baseret på de regnemetoder og forudsætninger, som anvendes i staten til langsigtede beregning af f.eks. provenutab ved lempelse af skatter eller afgifter.

Ekspertgruppen finder, at anbefalingerne også rummer betydelige gevinster for landbruget og for samfundet generelt, som bør kvantificeres og tages i betragtning. Det gælder overordnet fastholdelse af et stærkt og mere robust landbrugserhverv og i flere tilfælde konkrete gevinster i forbindelse med en mere effektiv og innovativ landbrugsdrift, som producerer mere bæredygtigt med mindre miljøbelastning.

Ekspertgruppen og det tilknyttede sekretariat har ikke haft mulighed for at kvantificere de enkelte anbefalingers afledte positive effekter for samfundet generelt. Ekspertgruppen vil dog gerne opfordre regeringen til, at der i forbindelse med eventuel udmøntning af de enkelte anbefalinger indgår en vurdering af de afledte effekter for erhvervet, fødevarerektoren og samfundet som helhed.

Store indtjeningsmæssige udsving

Landbrugets indtjening er generelt kendetegnet ved store udsving som følge af volatile priser, forringede dyrkningsmuligheder som følge af vejrhændelser, sygdomsudbrud mv. Der er derfor behov for, at landbruget i højere grad bliver i stand til at håndtere udsvingene og anvende overskud fra gode år som buffer i dårlige år. Derfor anbefaler ekspertgruppen, at der iværksættes en række initiativer, der muliggør en højere grad af stabilitet i indtjeningen for landbrugsvirksomheder.

Anbefaling 1: Etablering af en stabilitetsopsparing

Ekspertgruppen anbefaler, at der åbnes mulighed for en stabiliseringsopsparing, hvor landmænd, der driver virksomhed i virksomhedsordningen (VSO), kan indskyde et års overskud helt eller delvist på en stabilitetsopsparing. Indskuddet betragtes som en ordinær driftsinvestering, og har en skattemæssig fradragsværdi på 100 pct. Når pengene hæves i et senere år, betales skat efter de almindelige satser i VSO, dvs. det hævdede beløb indtægtsføres.

Midlerne på stabilitetsopsparingen kan alene anvendes til at betale renter og afdrag på realkredit- og banklån samt anden varegæld i år med negativt driftsresultat. Hvis opsparingen anvendes til andet formål, vil det hævdede beløb blive fuldt beskattet som udlodning til ejeren.

Baggrund for anbefalingen

Landbruget er karakteriseret ved udsving i indtjeningen som følge af volatile afregningspriser og påvirkning fra eksterne faktorer som fx vejrforhold. Da landbruget i høj grad er integreret med de internationale markeder, har ændringer på verdensmarkederne stor betydning for landbrugets indtjening. Forventningen til indtjeningen kan derfor

hurtigt ændres både positivt og negativt. Eksempler herpå er Ruslandsembargoen i 2015, der påvirkede indtjeningen negativt for mælke- og griseproducenter, og den nuværende situation med udbrud af afrikansk svinepest i Kina, der har medført gunstige afregningspriser for danske griseproducenter.

Udbrud af husdyrsygdomme kan endvidere medføre betydelige fald i afregningspriser eller helt lukke vigtige markeder i perioder. Aktuelt udgør siskoen for at afrikansk svinepest breder sig til danske svinebesætninger en alvorlig trussel mod dansk eksport af svinekød til vigtige markeder.

Lav indtjening i udsatte år kan føre landbruget i likviditetsmæssige problemer uden mulighed for at afdrage på gæld og iværksætte investeringer, og i værste fald ende i konkurs.

For at udjævne indtjeningen kan en løsning være, at en del af indtjeningen i gode år sættes til side for at opveje lav indtjening i dårlige år. For at styrke incitamentet til at opspare frie midler etableres der en stabilitetsopsparingsordning i virksomhedsordningen (VSO) med 100 pct. fradrag for indskud. Det vil være et incitament til øget opsparing i virksomhederne, som kan anvendes i år med negativt driftsresultat.

Initiativet vil tilgodese landbruget bredt, da hovedparten af danske bedrifter er omfattet af virksomhedsordningen, mens kun 10-20 pct. af alle landbrug er organiseret i en anden selskabsform, fx i et aktieselskab.

Forventet effekt

En stabilitetsopsparing skal medvirke til at gøre de enkelte landbrug økonomisk mere robuste, ved at overskuddet fra år med positiv indtjening kan blive sat ind på stabilitetskontoen med henblik på anvendelse i dårlige år. Dermed gøres det enkelte landbrug mere robust over for de konjunkturbudne udsving, herunder for ekstreme hændelser.

Hvis der gives mulighed for en stabilitetsopsparing, vil det indebære, at landmanden får mulighed for at undgå den løbende beskatning af overskuddet i virksomheden i det år, hvor indskuddet finder sted. Det vil udgøre en markant lempelse af beskatningen af selvstændigt erhvervsdrivende i det pågældende år, og vil hermed kunne afhjælpe faldet i indtjeningen i året. Det vil også udgøre en lempeligere beskatning end ved anvendelse af andre virksomhedsformer, som fx aktie- og anpartsselskaber, hvor der er en løbende beskatning af overskuddet, herunder af avancer på skattepligtige aktier mv., på 22 pct. reelt svarende til reglerne i VSO.

Den skitserede stabilitetsopsparings midler ind sættes på en indlånskonto eller investeres i statsobligationer som er umiddelbart omsættelige.

Det er den umiddelbare vurdering, at det vil være i strid med EU's statsstøttere regler, såfremt ordningen afgrænses til landmænd.

Hvis det vurderes, at ordningen med en direkte afgrænsning i forhold til landbrugserhvervet ikke lever op til EU's statsstøttere regler, kan følgende afgrænsningsmodeller overvejes enten enkeltvis eller i kombination:

- At ordningen kun kan anvendes af virksomhedsejere, der som minimum besidder et areal på [50] ha.
- At ordningen kun kan anvendes, hvis virksomheden har en aktivmasse på [10] mio. kr.
- At opnå EU gruppefritagelse. Herigennem vil der være tale om lovlig statsstøtte, og dermed fritagelse for den ellers obligatoriske anmeldelsespligt (undersøgelse og godkendelse). Den generelle gruppefritagelsesforordning (art. 17-24) indeholder støtte til SMV'er, herunder også i visse tilfælde landbruget. En potentiel gruppefritagelse forudsætter en nærmere analyse.
- At ordningen kun kan anvendes, såfremt der er minimum et helt årsværk relateret til landbrugsdriften.

Det er dog umiddelbart sekretariatets vurdering, at de angivne modeller er for selektive i forhold til de særlige karakteristika, der gælder for landbrug. Fx

synes det ikke at være et relevant kriterium i forhold til en opsparingsordning, at der er tale om et erhverv, hvor der besiddes et vist areal, eller som har en vis aktivmasse. Der ses ikke umiddelbart at være grundlag for, at denne særordning for landbrug vil kunne godkendes af EU-Kommissionen som lovlig statsstøtte.

Hertil kommer, at virksomhedsordningen i dag fungerer som alternativ til at drive virksomhed i selskabsform. Hvis der i virksomhedsordningen åbnes op for, at der kan ske skattefri opsparing, må det forventes, at der vil blive fremsat et tilsvarende ønske i forhold til erhverv i selskabsform, idet skattereglerne eller vil forvride etableringsformen.

De Økonomiske Råds sekretariat og Nationalbanken konstaterer, at anbefalingen om udskydelse af virksomhedsskat vil resultere i et rentetab for det offentlige og dermed fungere som indirekte støtte. Anbefalingen vil derved indebære en favorisering af landbruget i form af skattemæssige lempelser frem for andre erhverv. Og ikke mindre væsentligt en favorisering af landbrug inden for virksomhedsordningen frem for andre selskabsformer. Den udskudte skattebetaling vil endvidere medføre en flytning af kreditrisiko fra landbrugets private kreditorer til staten. Øget statslig kreditrisiko er ikke forenelig med målet om et selv bærende landbrugserhverv.

En svingende indtjening i landbruget kalder på en mere kapitaliseret landbrugssektor. Dette kan imødegås ved at fremme andre selskabsformer med bedre adgang til at rejse den nødvendige kapital. En stabilitetsopsparing kan gå imod denne udvikling ved at favorisere landbrug inden for virksomhedsordningen frem for andre selskabsformer, og dermed modarbejde ekspertgruppens 6. anbefaling om fremme af brugen af andre selskabsformer.

Økonomiske konsekvenser

Forslaget giver mulighed for at udskyde virksomhedsbeskatningen af en del af virksomhedens overskud. De opsparede midler kan alene anvendes til at betale renter og afdrag på realkredit- og banklån samt anden varegæld. Muligheden for at indsætte årets overskud helt eller delvist på en stabilitetskonto vil kunne bidrage til at gøre landbruget mere robust overfor økonomiske tilbageslag i form af fx tørke og midlertidige prisfald. Dette vil kunne trække i retning af færre udsving i

investeringerne og herved potentielt en mere stabil beskæftigelse og investeringsprofil.

Forslaget vil samtidig indebære et mindreprovenu for staten. Det skyldes, at det offentlige lider et rentetab i den periode, hvor skatten er udskudt. Udskydelsen af den foreløbige virksomhedsskat medfører, at staten alt andet lige må optage gæld eller udskyde afdrag på den eksisterende gæld. Det vil give anledning til et mindreprovenu i form af et rentetab for staten.

Sekretariatet fremhæver, at det er forbundet med betydelig usikkerhed at kvantificere dette rentetab, som også vil afhænge af om og i givet fald hvordan, der fastlægges et loft over hvor stor en andel af årets overskud der kan indsættes på en opsparingskonto. For alle brancher i Danmark opspares der årligt typisk ca. 15 mia. kr. i virksomhedsordningen, og virksomhedsskatten udgør årligt ca. 3,5 mia. kr. Hvis det beregningsteknisk lægges til grund, at indførelsen af en opsparingskonto vil udskyde beskatningen af 1,5 mia. kr. i 5 år (den maksimale opsparingsperiode på 6 år kan ikke forventes udnyttet fuldt ud), hvorefter midlerne tages ud af virksomhedsordningen, vil det medføre et skønnet rentetab på ca. 50 mio. kr. årligt opgjort i varig virkning med udgangspunkt i ministeriernes sædvanlige forudsætninger om, at den nominelle statslige rente udgør 4 pct. og væksten i det nominelle BNP udgør 3,2 pct. årligt, som er forudsætninger, der anvendes på tværs af alle samfundsøkonomiske analyser. Desuden vil en udskydelse af skattebetalingen indebære en kreditrisiko, dvs. der er risiko for, at den skyldige skat ikke bliver betalt (pga. fx konkurs), som ikke er indregnet i ovenstående.

Mindreprovenuet er beregnet under forudsætning af, at der er tale om en generel ordning, som ikke er målrettet landmænd. Hvis det var i overensstemmelse af EU's statsstøttere regler at målrette ordningen mod landmænd vurderes en målrettet ordning umiddelbart og med betydelig usikkerhed at medføre et mindreprovenu for staten på omkring 15 mio. kr. årligt i varig virkning, da landbrug skønnes at stå for ca. 1/3 af opsparingen i virksomhedsordningen.

Der er ikke indregnet eventuelle yderligere virkninger, herunder afledte virkninger på andre skatter som følge af udskydelsen.

En skattelettelse, herunder i form af en udskydelse af beskatningen, kan som udgangspunkt i sig selv indebære en afledt positiv aktivitetsvirkning. I dette tilfælde fordi lettelsen vil øge afkastet af fx landbrugsvirksomhed. Omvendt vil forslaget være forbundet med et samfundsøkonomisk tab, fordi der gives et skattemæssigt incitament til at investere i særlige aktiviteter, også selv om afkastet (før skat) er større ved investering i andre aktiviteter. Hertil kommer, at mindreprovenuet forbundet med initiativet vil skulle finansieres. Denne finansiering vil også i sig selv indebære afledte negative aktivitetsvirkninger. Derfor er der ikke indregnet en positiv aktivitetsvirkning af forslaget.

Anbefaling 2: Styrkede forsikringsprodukter og prissikring til landbruget

Ekspertgruppen anbefaler, at erhvervet i højere grad benytter sig af forsikringsprodukter og prissikring gennem langtidskontrakter.

Landbrugsstyrelsen, forsikringsbranchens organisationer og øvrige relevante myndigheder kan igangsætte en dialog om, hvilke typer af data, der vil kunne bidrage til at udvikle forsikringsprodukter til landbrugsbedrifter, som dækker klima- og markedsrelaterede risici, herunder sygdomme, for betydelige indtjeningstab. Forsikringsselskaber er overordnet afhængige af data om f.eks. risikoen for skader for at kunne beregne risikoen i forsikringsprodukter – et styrket datagrundlag kan derfor bidrage til udvikling af nye produkter og en mere præcis prissætning.

Samtidig bør muligheden for kollektive forsikringsordninger, der betinger en større volumen, også undersøges. Der kan med fordel skeles til udlandet i relation til nye forsikringsprodukter.

Med udgangspunkt i styrkede forsikringsordninger hos forsikringsselskaberne anbefales landbrugets organisationer at forhandle rabataftaler om forsikringsordninger for medlemmer af organisationerne med de enkelte forsikringsselskaber samt iværksætte informationskampagner om dette.

Både i forhold til konkrete forsikringsordninger, mulige rabatter og informationskampagner rettes et særligt fokus på nyetablerede landbrugsbedrifter, hvor forsikringsordninger i særlig grad kan bidrage til økonomisk robusthed, indtil bedriften har øget sin likviditet og egenkapital.

Langtidskontrakter med aftalte priser mellem landbrugsbedrifter og grovvareselskaber/andelselskaber indeholder et betydeligt element af forsikring og kan udgøre et alternativ eller supplement til en egentlig forsikringsordning. Langtidskontrakter kendes i dag især fra landbrugsbedrifters salg af korn og køb af foderblandinger. Det foreslås, at anvendelse af længerevarende prisaftaler øges til at omfatte flere dele af bedrifternes salg og køb hos andelsforeninger/grovvareselskaber, f.eks. langtidskontrakter på salg af grise og mælk.

Baggrund for anbefalingen

En forsikringsordning, der tegnes af den enkelte bedrift, og som dækker indtjeningstab i forbindelse med større udsving forårsaget af naturgivne forhold, f.eks. tørke, hagl, angreb af skadegørere, stormflod mv., kan afbøde de økonomiske konsekvenser af disse hændelser og give bedriften øget økonomisk robusthed. En forsikringsordning kan være særlig relevant for nyetablerede bedrifter, som endnu ikke har etableret en likviditet og en egenkapital som et værn imod indtjeningsmæssige udsving.

Anvendelse af den nævnte type forsikringer i landbruget er meget begrænset. Der er i Danmark ikke lang tradition for forsikringsordninger relateret til klimaudfordringer. Der er et umodent marked, hvor der vurderes at være få forsikringstagere. En årsag kan være, at forsikringstagere vurderer, at forsikringspræmien er høj i forhold til risikoprofil og den indsats, som den enkelte landmand selv kan gøre for at undgå skade.

Efter tørken i 2018 har der været nogle initiativer til private klimaforsikringsløsninger i Danmark. TopDanmark har lanceret et tilbud med klimaforsikring, der dækker tab på mere end 20 procent af produktionsudbyttet. Forsikringspræmien er 145 kroner per hektar for kornafgrøder og 290 kroner per hektar for raps⁵. I rapporten fra Københavns Universitet, IFRO, vurderes det, at TopDanmarks forsikring er relativt dyr, og at den primært vil være attraktiv for bedrifter, der har en overnormal risiko for tab på tørke eller nedbør. For eksempel tørkeudsatte bedrifter på sandjord, som ikke har adgang til vandingssanlæg. Eller nedbørsudsatte bedrifter, som har lavtliggende jorder eller er beliggende ved vandløb.

Andre forsikringsselskaber er begyndt af udbyde en "afgrødeforsikring", der bl.a. dækker tabt høst-udbytte efter skader på raps og korn efter tørke, oversvømmelse, frost i utide, storm, jord- og sandfygning, insekter og større skadedyr. Det forventes, at der med disse tiltag kan opnås erfaring med forsikring i landbruget, og at selskaberne på det grundlag kan tilbyde mere specialiserede forsikringer.

⁵ Analyse af anvendelse af risikostyringsinstrumenter i dansk kontekst under CAP2020, IFRO Udredning, Carsten Lynge Jensen, februar 2020.

En anden forsikringsordning, som har været fremme, er forsikring fra Blue Oak Brokers⁶. Blue Oak Brokers er et schweizisk genforsikringselskab, som har været i forhandlinger om at forsikre 35 østjyske landmænd. Forhandlingerne har endnu ikke ført til etablering af forsikringer i Danmark. Blue Oak har oplyst, at udfordringerne blandt andet ligger i, hvordan man objektivt identificerer skadens omfang og compensation.

Endelig er der visse erfaringer med forsikringsordninger i Danmarks nabolande. I Nederlandene er der således etableret gensidige forsikringsordninger for både klimaskader på afgrøder og for epidemiske sygdomme i landbruget. Den gensidige forsikring for klimaskader på afgrøder omfatter en række forskellige skader som kraftig regn, tørke, frost, sne, storm, hagl, og brand opstået på grund af lyn. Det er frivilligt, om landbrugsbedrifterne ønsker at deltage i ordningen og tilslutningen til forsikringsordninger er mindre end 25 pct. for landbrugserhvervet.

Øget udbredelse af forsikringsordninger i Danmark vil i høj grad afhænge af prisen for de pågældende forsikringer og deres forskellige dækninger. Prisen for forsikringer vurderes i øjeblikket som nævnt at være høj, hvilket holder mange bedrifter tilbage for at tegne disse. Det høje prisniveau skyldes en kombination af ringe volumen for forsikringsmarkedet, hvor forsikringsselskaberne ikke kan høste stordriftsfordele, samt at markedet er nyt og usikkert for udbydere, hvorfor forsikringsselskaberne med en høj præmie ønsker at dække en mulig risiko ind, idet det aktuarmæssige beregningsgrundlag er begrænset.

En øget udbredelse forudsætter således både et øget volumen hos forsikringstagerne, der kan billiggøre forsikringerne, samt et styrket datagrundlag og øget erfaring hos forsikringsselskaberne. Et styrket datagrundlag og øget erfaring vil kunne bidrage til specialisering af produkterne, hvor der bl.a. lægges en tydelig definition af, hvilke typer skader, der er dækket samt i højere grad vil kunne ske mere præcise beregninger af de risici, som forsikringsselskabet tager på sig. Begge dele kan bidrage til en mere præcis prissætning på det enkelte forsikringsprodukt.

Som et alternativ eller supplement til forsikringsordninger kan længerevarende og formaliserede afsætnings- og pris aftaler mellem landmænd og grovvareselskaber/andelsforeninger bidrage til udjævning af prisudsving og hermed stabilisere landmandens indtjening. Hvor landmanden i dag i høj grad er "stødpude" i forhold til prisudsving, kunne denne funktion i højere grad skubbes over på andelsselskaberne. Der er i dag praksis for 1-2 årige kontrakter med faste pris aftaler på salg af korn og indkøb af foder, mens der stort set ikke indgås tilsvarende aftaler på det animalske område. Der er dog enkelte eksempler, herunder inden for pelsbranchen hvor København Fur i samarbejde med deres medlemmer har etableret en form for prisudjævning ved at operere med mindstepriser og oplagring, når auktionspriserne er lave. Under tørken i 2018 besluttede Arla at udbetale hele koncernens nettoresultat til andelshaverne med henblik på indtjeningsstabilisering⁷.

IFRO vurderer, at en mere formaliseret aftale om prisudjævning mellem andelsselskaber og landmænd samtidig forudsætter en vis binding parterne imellem med henblik på at forhindre, at landmænd afsætter til anden side i perioder med høje priser. Aftale om prisudjævning kan i perioder med lave markedspriser påvirke andelsselskabernes soliditet, hvilket udgør en barriere for omfang og udbredelse af sådanne aftaler. IFRO peger på, at soliditetsgraden hos andelsselskaberne generelt er lav, herunder lavere end i industrien⁸. I et videre arbejde med anbefalingen vil det soliditetsmæssige grundlag hos andelsselskaberne skulle undersøges nærmere sammen med muligheder for at andelsselskaberne selv kan risikofærdække.

Det skal bemærkes, at det ud fra et konkurrencemæssigt perspektiv kan være uheldigt at give et andelsselskab andre højt prioriterede mål end at maksimere overskuddet. Hvis et andelsselskab også har til formål at stabilisere og udjævne ejernes indkomst – uden at det nødvendigvis er til umiddelbar gavn for andelsselskabet – kan det forstyrre det overordnede og kommercielle formål med selskabet.

⁶ Hjortdal & Kaalø, 2018

⁸ samme

⁷ Henning Otte Hansen, "Skal andelsselskaberne stabilisere landmændenes indtjening", IFRO, 2019

Aftaler om faste priser og eventuelt bindingsforhold skal respektere EU's og nationale konkurrenceregler. I et arbejde med at øge og udbrede sådanne aftaler skal der ske en nærmere afklaring af de formelle rammer herfor.

Det bemærkes, at EU-Kommissionen i dennes forslag til Den Fælles Landbrugspolitik (CAP) for 2020-2027 har stillet forslag om, at risikostyringsværktøjer skal indgå i medlemsstaternes fremtidige CAP-plan. Der er fortsat usikkerhed om udformningen af risikostyringsværktøjers del af CAP'en.

Københavns Universitet, IFRO, har for Landbrugsstyrelsen udarbejdet en analyse, som afdækker en hensigtsmæssig anvendelse af risikostyringsværktøjer i en dansk kontekst, herunder hvordan man kan fremme anvendelsen af private markeds løsninger. Rapportens analyse danner grundlag for Landbrugsstyrelsens videreudvikling af en model for en eventuel implementering i Danmark.

Det bemærkes, at Landbrugsstyrelsen kan inddrages i et eventuelt arbejde mellem landbrugets organisationer og forsikringsbranchen om rammer for forsikringsordninger for landbruget, hvis det i den kommende CAP vedtages at stille krav til medlemslandene om risikostyringsværktøjer.

Forventet effekt

Markedet for forsikringer mod store indtjeningsudsving i landbruget er umodent og under udvikling. Potentialet for øget forsikringsdækning vurderes at være stort. Det vurderes, at et styrket datagrundlag for forsikringsselskaberne på området kan bidrage til at fremme udviklingen af forsikringsprodukter målrettet landbruget, der samtidig vil kunne prissættes mere præcist.

Landbrugernes risikobillede og villighed til at betale for forsikringsordninger vil sammen med øget tilgængelighed af billigere og mere målrettede forsikringsordninger være afgørende.

Det vurderes, at øget udbredelse af forsikringsordninger, der er attraktive for landmænd, kan fremmes, hvis der generelt sker en styrkelse af forsikringsbranchens viden om forskellige driftstyper og evt. geografi samt f.eks. indsamlede data for tørke- og nedbørsindeks for forskellige lo-

kaliteter i Danmark, som kan anvendes til at fastlægge omfanget af klimakatastrofer. Denne type data er bl.a. indsamlet og udarbejdet af DMI.

Anbefalingen kan give anledning til betænkeligheder ud fra et konkurrenceretsligt synspunkt. Fra en umiddelbar betragtning kan det ikke udelukkes, at markedet for forsikringer ville kunne blive påvirket af, at landbrugets organisationer eventuelt vælger at forhandle med enkelte forsikringsselskaber om forsikringer, der kan tilbydes til deres medlemmer med eventuel rabat. Det vil kræve grundige markedsundersøgelser og vurderinger af de konkrete aftale- og markedsforhold, før EU-Kommissionen eller Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan foretage en endelig vurdering af de aftalevilkår, som en brancheforening måtte indgå i på vegne af deres medlemmer, herunder en vurdering af, om en aftale vil kunne være omfattet af fritagelsesbestemmelserne i konkurrencelovens § 8. På landbrugssiden vil tilsvarende betænkeligheder formentlig også kunne findes, fx hvis der opstår et incitament til at koordinere udbuddet af landbrugsvarer for at optimere de situationer, som forsikringerne dækker.

Økonomiske omkostninger

Der vil være omkostninger for forsikringsbranchen til udvikling af nye forsikringsordninger. Det må forventes, at omkostningerne på sigt opvejes af et øget antal forsikringer, der tegnes. Der vil være omkostninger for landbrugsorganisationerne og forsikringsbranchen i forbindelse med udarbejdelse og udbredelse af information om forsikringsordninger over for landbruget.

Set over en årrække må det forudsættes, at aftaler om prisudjævning mellem grovvareselskaber/andelsselskaber og landmænd/andelshavere er neutrale. Det forudsætter imidlertid at prisniveauet for aftalerne er fastsat præcist. Hvis prisniveauet er sat for højt, vil det påvirke andelsselskabernes soliditet negativt og hermed bremse gældsafvikling, innovation og investeringer. Tilsvarende vil et for lavt prisniveau påvirke landmændenes soliditet negativt. Især på små, specialiserede og uigenemskuelige markeder vil risikoen for at prissætte forkert være stor.

Overvægt af negative driftsresultater i både gode og dårlige år for nogle landbrug

En stor gruppe bedrifter kommer kontinuerligt ud med overskud, mens andre har overvægt af negative driftsresultater i de fleste år. Der er behov for, at økonomisk udfordrede landmænd generelt bliver i stand til at effektivisere landbrugsdriften og hermed opnå reducerede omkostninger og øget indtjening, og det er vigtigt, at den enkelte husker at tænke efteruddannelse ind i deres hverdag. Derfor foreslår ekspertgruppen nedenstående initiativer, med fokus på at opkvalificere landmænd og driftsledere i landbrugsvirksomhederne.

Anbefaling 3: Landbrugsuddannelsen får øget fokus på ledelseskompetencer og øget udbredelse af efteruddannelse i virksomhedsledelse

Ekspertgruppen anbefaler, at landbrugsuddannelsen skal have øget fokus på at fremme ledelseskompetencer. Samtidig foreslås det, at udbredelsen af efteruddannelse i virksomhedsledelse øges blandt de vidensinstitutioner og uddannelsescentre, der tilbyder efteruddannelse målrettet landbrugserhvervet.

Baggrund for anbefalingen

Med de seneste årtiers strukturudvikling er købsprisen for en gennemsnitlig landbrugsejendom i dag ca. 40 mio. kr. Ud over den landbrugsmæssige drift stiller det betydelige krav til økonomisk og ledelsesmæssig indsigt at drive en bedrift på den størrelse og at efterspørge og udnytte de rådgivningsmuligheder, der er til stede.

I dag er landbrugsuddannelsen en erhvervsuddannelse, der indeholder følgende uddannelses-trin:

1. Landbrugsassistent (mindst 1 år og 4 mdr. og højst 1 år og 7 mdr.)
2. Landmand (husdyr) (trin 2 - mindst 2 år og 11 mdr. og højst 3 år og 5 mdr.)
3. Landmand (planter) (trin 2 - mindst 2 år og 11 mdr. og højst 3 år og 5 mdr.)
4. Jordbrugsmaskinfører (trin 2 - mindst 2 år og 11 mdr. og højst 3 år og 5 mdr.)
5. Produktionsleder (trin 3 - yderligere 20 skoleuger ift. trin 2)
6. Agradrøkonom (trin 4 - yderligere 40 skoleuger ift. trin 2)

Blandt de overordnede formål for uddannelsen er, at den uddannede skal kunne udføre alle arbejdsopgaver i den primære landbrugsproduktion med ansvar for drift, ledelse og udvikling af virksomheden på et eller flere produktionsområder og med ansvar for personaleledelse, og ydermere varetage af ansvar for strategisk udvikling af en landbrugsrelateret virksomhed med henblik på økonomistyring, produktion og salg.

Ledelseskompetencer indgår således i formålet, men kun uddannelsesstrinene produktionsleder og agrarøkonom indeholder egentlige ledelsesfaglige kompetencemål, fx at landbrugseleven kan tilrettelægge og gennemføre en landbrugsproduktion på baggrund af biologisk, produktionsteknisk og økonomisk indsigt, og at landbrugseleven kan varetage den overordnede økonomiske styring af virksomheden på baggrund af regnskabsanalyse,

budgetlægning og budgetopfølgning samt likviditetsstyring.

Med et øget fokus på ledelseskompetencer samt anvendelse af gådråd på alle trin af landbrugsuddannelserne vil flere nyuddannede landmænd være rustet til at kunne drive landbrugsbedrifter, både som nye selvejende landmænd og som driftsledere i landbrugsvirksomheder. Det vil sige, at ledelseskompetencer bør tænkes ind fra start til slut i uddannelsesforløbene.

Et øget optag af elever på landbrugsuddannelsen med et gennemført gymnasialt forløb kan bidrage til at skabe forudsætningerne for et øget fokus på ledelsesfaglige kompetencemål, da disse kræver gode boglige færdigheder.

Efteruddannelser, der er specifikt rettet mod landbruget, udbydes i dag især af SEGES Akademi. SEGES Akademi har bl.a. et efteruddannelsesforløb i projektledelse, hvor forskellige ledelseskompetencer, fx økonomistyring, bliver tilbudt til kursisterne. Et øget tilbud af efteruddannelser i ledelse og ledelsesrelaterede kompetencer vil formentlig kunne udbydes til landmænd og landbrugsvirksomheder igennem landbrugsskoler, SEGES Akademi m.fl.

Forventet effekt

Anbefalingen om krav om ledelseskompetencer som en del af en justeret landmandsuddannelse vil kunne bidrage til at sikre en høj ledelsesfaglig viden blandt landmænd og driftsledere i landbrugsvirksomheder. På sigt kan det bidrage til en bedre styring af landbrugsvirksomhedernes økonomi og bedre mulighed for at tage informerede strategiske beslutninger om bedriftens fremtidige produktion.

Et øget tilbud om efteruddannelsesforløb i ledelse for allerede uddannede landmænd vil formentlig på samme måde potentielt kunne bidrage til en bedre økonomisk styring af de enkelte landbrug og strategiske beslutninger for bedriften.

Initiativet vil kunne bidrage til at sikre, at der i højere grad er økonomiske og ledelsesmæssige kompetencer til stede i landbrugsvirksomheder. Dette forventes at øge det faglige grundlag for dispositioner på ejendommen og hermed forøge den økonomiske robusthed.

Initiativet vil også bidrage til bedre muligheder for de nyuddannede landmænd, der ønsker at etablere en ny landbrugsvirksomhed eller overtage en eksisterende, da ledelseskompetencer og indsigt i styring af økonomi er to af de væsentligste kompetencer, der vurderes af investorer og finansielle selskaber inden indskud eller lån til virksomheden.

Økonomiske omkostninger

Tiltaget vil medføre øgede udgifter for staten, da det må forventes, at uddannelsen og efteruddannelsesudbydere skal have et øget tilskud for at kunne undervise alle landmænd i ledelseskompetencer og udvide udbuddet af efteruddannelses tilbud i ledelse for landmænd og landbrugsvirksomheder.

Anbefaling 4: Friholdelse for tinglysningsafgift ved jordfordelinger

Ekspertgruppen anbefaler, at jordfordelinger som tidligere friholdes for tinglysningsafgift for at øge incitamentet for jordejere til at indgå i jordfordelinger.

Baggrund for anbefalingen

For at mindske klimapåvirkningen fra lavbunds-jorde og medvirke til at samfundet kan nå minus 70 procent i 2030 og nul udledning i 2050. Der er 175.000 ha lavbundsjord i Danmark og en betydelig del af dem skal udtages og vådgøres og der skal skabes ny biodiversitet og naturlig vandrensning til gavn for vandmiljøet. Det er en af de største omlægninger nogensinde i det åbne land og vil mange steder kræve multifunktionelle jordfordelinger hvor landmænd med husdyrhold skal have erstatningsjord. Det betyder at der ikke skal være hindringer for at mange landmænd går ind i at få det store projekt gjort til virkelighed.

Jordfordelinger forudsættes desuden at have miljømæssigeffekt i forhold til at reducere vejtransporten. Endelig har det den store fordel, at landmanden får samlet mere jord omkring bedriften, hvilket medfører mere robuste landmænd.

Frem til 2007 var jordfordelinger fritaget for tinglysningsafgift.

Jordfordeling er en metode eller proces, der kan anvendes, når et antal jordlodder inden for et afgrænset geografisk område skifter ejer samtidig, som et alternativ til et mere komplekst og tungt forløb omkring mange bilaterale skødehandler. Der udarbejdes en jordfordelingsoverenskomst, hvor køb og salg for den enkelte ejendom noteres. Handlerne i en jordfordeling stadfæstes ved, at jordfordelingskommissionen, som ledes af en dommer, afsiger en jordfordelingskendelse. Erhvervsrettede jordfordelinger omfatter jordfordelinger, der er ydet tilskud til, mens private lodsejerbetalte jordfordelinger er uden tilskud.

Jordfordeling anvendes typisk, hvor tidligere jordhandler og -opkøb har medført, at en bedrifts arealer ligger spredt eller langt fra bedriften. Ved at jordfordele kan arealer, der tilhører en bestemt bedrift, samles til mere sammenhængende arealer, eventuelt tættere på bedriften, og hermed bidrage til en mere hensigtsmæssig drift af arealerne med færre omkostninger og en bedre økonomi i virksomheden. En mere hensigtsmæssig drift kan

også have miljømæssige gevinster som følge af f.eks. mindre kørsel mellem arealerne.

I forbindelse med jordfordelinger afholder landmanden udgifter til dækning af ejendomsmæssige forundersøgelser, fremskaffelse af relevante dokumenter for de enkelte arealer/ejendomme, planlægning og forhandlinger om jordfordelingsplanen, samt omkostninger til myndighedskontrol og mødeafholdelse i jordfordelingskommissionen.

Alle erhvervelser (dvs. alle handler, der indgår i jordfordelingen) tinglyses. Herefter er der omkostninger til matrikulær og tinglysningsmæssig berigtigelse af kendelsen ved Landbrugsstyrelsen, omkostninger til landinspektører og gebyrer til Geodatastyrelsen. Tinglysningsomkostning betales, når der er afsagt endelig kendelse af Jordfordelingskommissionen

Landbrugsstyrelsen skønner, at en jordfordeling koster ca. 4.000 kr. pr. omfordelt hektar, hvilket dog er meget afhængig af omfanget af jordfordelingen, herunder størrelsen på og antal af de arealer/ejendomme, der indgår i planen samt omfanget af de forhandlinger, der er forudsætningen for at jordfordelingsplanen kan træde i kraft. Miljø- og Fødevareministeriet vurderer, at tinglysningsafgifter udgør ca. 25 pct. af bruttoudgiften i en jordfordeling og dermed kan være en del af barrieren for at indlede jordfordeling. Afgiften udgør 0,6 pct. af købesummen plus en fast afgift på 1.750 kr.

Ejerskifte ved jordfordeling og ved ekspropriation medfører i dag begge fuld afgift efter den almindelige regel om ejerskifte, som beskrevet ovenfor.

Særlig i opstarts- og planlægningsfasen vil der være usikkerhed for lodsejerne, om en jordfordeling rent faktisk vil kunne finde sted, men udgifterne til bestræbelserne skal afholdes under alle omstændigheder. Det har baggrund i, at lods-ejerne og jordfordelingsplanlæggerne i denne fase ikke ved, om 'puslespillet' går op – dvs. om byttearealerne er tilfredsstillende for lodsejerne. Det får man overblikket over i forbindelse med udarbejdelsen af jordfordelingsplanen.

Det bemærkes, at der med aftale om hjælpepakke til landbruget fra september 2018 blev etableret en tilskudsordning på 10 mio. kr. i 2019, med det formål at dække transaktionsomkostninger i forbindelse med jordfordeling, dvs. ikke kun tinglysningsafgifter. Størrelsen af puljen svarer til det

skønnede mindreprovenu ved at afskaffe tinglysningsafgiften.

Forventet effekt

Jordfordeling er med til at forbedre bedrifternes økonomi ved at samle jorde, hvilket giver mindre transport og lavere trængsel på vejene. Derudover kan jordfordeling i nogle tilfælde give mindre positive klima- og miljømæssige effekter ved et reduceret transportbehov. Fritagelse for tinglysningsafgift vil ikke fjerne usikkerheden ved at indlede en jordfordeling, der som ovenfor beskrevet først afklares i jordfordelingsplanen, men vil være med til at øge incitamentet for at gennemføre en jordfordeling og kan derved medvirke til at der bliver foretaget flere jordfordelinger.

Jordfordeling er samtidig med til at sikre, at jord ejernes jordlodder ligger mere hensigtsmæssigt ift. bedrifterne, noget der på sigt har en positiv økonomisk effekt for den enkelte landmand. Behovet for jordfordeling kommer af strukturudviklingen, hvor landbrugene er vokset i størrelse. Mange steder er udvidelsen sket ved at opkøbe jord, der ikke nødvendigvis ligger tæt på de nuværende arealer. Det betyder, at der mange steder er en meget spredt arrondering, hvilket kan give en række transportudfordringer og dermed belaste landmandens økonomi.

De Økonomiske Råds sekretariat og Nationalbanken ser generelt positivt på tiltag, der minimerer transaktionsomkostninger, da disse formindsker incitamenterne til effektiv allokering af ressourcer. Anbefalingen går imidlertid på kun at fritage transaktioner forbundet med visse handler (jordfordeling), hvilket vil give en selektiv fordel for landbrugserhvervet sammenlignet med andre erhverv. Anbefalingen rummer derfor ulovlig statsstøtte. Det alternative forslag om videreførelse af en tilskudsordning vurderes ikke at være hensigtsmæssigt, da den offentlige støtte forbundet hermed vil give landbruget en selektiv fordel sammenlignet med andre erhverv og gå imod målet om et selv bærende erhverv.

Statsstøtteretlig vurdering

Det følger af artikel 107, stk. 1, i TEUF, at medlemsstaterne som udgangspunkt ikke må yde statsstøtte til virksomheder, hvorved overordnet forstås, at der med statsmidler direkte eller indirekte ydes støtte til visse virksomheder eller produktioner.

Det er oplyst, at formålet med fritagelsen er at forbedre driftsøkonomien for landbrugssektoren. Fritagelsen har således alene til hensigt at støtte landbrugssektoren via statsmidler.

Sekretariatet fremhæver, at tinglysningsafgiften primært tjener et rent fiskalt hensyn, hvorefter der i udgangspunkt betales afgift ved ejerskifte af fast ejendom, og afgiften betragtes derfor som den normale skatteordning. En undtagelse for jordfordeling gennemført af landbrugssektoren vurderes umiddelbart at give en selektiv fordel, idet ordningen vil friholde en bestemt sektor for omkostninger i form af afgift, som den ellers skulle have afholdt, og som normalt afholdes af virksomheder i Danmark.

Idet der er tale om statsstøtte, og der ikke er anerkendte hensyn for en fritagelse fx miljøbeskyttelse vil en ændring kræve godkendelse af EU-Kommissionen. På baggrund af EU og EU-Domstolens praksis vurderer sekretariatet umiddelbart ikke, at det vil være muligt at opnå statsstøttegodkendelse af en ordning som den foreslåede.

Som alternativ til afgiftsfritagelse anbefales en tilskudsordning, svarende til videreførsel af ordningen, der er indeholdt i tørkepakken 2018.

Økonomiske omkostninger

Sekretariatet vurderer, at erhvervsrettede jordfordelinger ved en afgiftsfritagelse i et vist omfang må forventes at ske på bekostning af andre handler, hvoraf der afregnes tinglysningsafgift. En fritagelse for tinglysningsafgift for erhvervsrettede jordfordelinger vil således give både landmænd og offentlige myndigheder incitament til at rykke andre typer af tinglysningsafgiftspligtige handler ind under erhvervsrettede jordfordelinger, hvor med staten ikke får tinglysningsafgift af disse handler.

Det er forbundet med høj usikkerhed at skønne over omfanget af handler i landbruget, som efter en fritagelse for tinglysningsafgift for erhvervsrettede jordfordelinger vil overgå til jordfordeling. Hvis der lægges til grund, at 5 pct. af handelsværdien af alle tinglysningsafgiftspligtige handler i landbruget, overgår til jordfordeling og dermed afgiftsfritages, da skønnes det med stor usikkerhed, at en afgiftsfritagelse medfører et årligt umiddelbart mindreprovenu for det offentlige på ca. 10

mio. kr. og 5 mio. kr. efter tilbageløb. Dette er beregnet med udgangspunkt i data for ejendoms-handler i landbruget i 2019.

En fritagelse for tinglysningsafgift vil medføre omkostninger til en systemtilretning i det digitale tinglysningssystem, hvilket hører under Domstolsstyrelsen samt administrative omkostninger hos Skattestyrelsen til bl.a. vejledning og kontrol.

Anbefaling 5: Risikominimering vha. finansielle kontrakter

Ekspertgruppen anbefaler at finansielle kontrakter af enhver art kan ligge i virksomhedsordningen med tilsvarende ret til tabsfradrag, forudsat kontrakten har til formål at risikominimere i erhvervsøjemed. Finansielle kontrakter, kan f.eks. være kontrakter, der er indgået for at afdække en erhvervsmæssig rente- eller valutarisiko, swapaftaler mv. Herigennem har landmanden i virksomhedsordningen langt bedre muligheder for at sikre sig mod svingende afregningspriser.

Baggrund for anbefalingen

En landmand, der anvender virksomhedsordningen, har i dag begrænsede muligheder for at risikominimere inden for ordningen og derigennem sikre sig mod svingende afregningspriser. Det er meget u hensigtsmæssigt, netop fordi svingende afregningspriser er en af de største ubekendte forbundet med erhvervet.

Som reglerne er i dag, kan finansielle kontrakter medtages i virksomhedsordningen, hvis kontrakten ud fra en konkret vurdering har erhvervsmæssig tilknytning. På baggrund af praksis kan det udledes, at den finansielle kontrakt skal afdække en såkaldt erhvervsrisiko.

Med udgangspunkt i styresignalet fra februar 2020 (SKM.2020.223.SKTST) er det dog meget vanskeligt at få finansielle kontrakter anerkendt som erhvervsmæssige. Det skaber en utryk retstilstand og manglende forudsigelighed for den erhvervsdrivende. Det følger af styresignalet, at det beror på en konkret vurdering, og at der skal være et match 1:1 mellem kontrakten, og det der afdækkes, hvilket i henhold til praksis ofte ikke er muligt inden for landbruget. Det er f.eks. meget vanskeligt at afdække afgrøder, fordi det høstede kvantum ikke er kendt på tidspunktet, hvor kontrakten indgås.

I visse konkrete sager når Skatterådet og domstolene dog frem til at bl.a. futures i andre finansielle kontrakter har erhvervsmæssig tilknytning, og derfor kan indgå i virksomhedsordningen. Det var f.eks. tilfældet i SKM.2017.427.SR. Skatterådet fastslog i den nævnte afgørelse, at hvede- og rapsfutures, der indgås inden høsten for at pris-sikre hvede henholdsvis raps, kunne anses for at være finansielle kontrakter med erhvervsmæssig tilknytning. Skatterådet fastslog endvidere, at de

finansielle kontrakter derfor kunne placeres i virksomhedsordningen. Det er dog hverken formålstjenligt eller særlig effektivt, hvis myndigheder og domstole i al fremtid skal tage konkret stilling hver gang en landmand ønsker at sikre sig selv mod dårlige tider. Det vil i givet fald have uønsket adfærdsregulerende adfærd.

Forventet effekt

Initiativet vil have en positiv effekt i form af øget fremtidig forretningsmæssig sikkerhed og tryghed. Det vil være en tiltrængt modernisering af ordningen, hvis den i forhold til finansielle kontrakter sidestilles med det, der i dag gælder for kapitalsekskaber. Herved tvinges den moderne landmand ikke tvinges til at anvende unødige ressourcer på omdannelse til selskabsform, alene fordi vedkommende gerne vil sikre driften i forhold til utilsigtet vejrlig o. lign.

Økonomiske omkostninger

Provenuvirkningen vil afhænge af den konkrete afgrænsning af de finansielle kontrakter, der vil skulle kunne indgå i virksomhedsskatteordningen. I det omfang det er muligt lovgivningsmæssigt at afgrænse udvidelsen til de finansielle kontrakter, der typisk anvendes til risikominimering inden for landbruget, skønnes forslaget umiddelbart kun at indebære et marginalt mindreprovenu.

Hvis det ikke er muligt objektivt at afgrænse de til tænkte finansielle kontrakter, og det således er nødvendigt generelt at åbne op for, at finansielle kontrakter kan indgå i virksomhedsordningen, vil det trække i retning af øget opsparing i ordningen, hvormed anbefalingen ikke vil kunne rummes af kommissoriet for ekspertgruppen.

Set fra et samfundsøkonomisk perspektiv vil en styrkelse af mulighederne for risikoafdækningen i landbruget kunne bidrage til at gøre erhvervet mere robust ift. midlertidige konjunkturtilbageslag fx som følge af tørke. Dette vil kunne trække i retning af færre udsving i investeringerne og herved potentielt en mere stabil beskæftigelse og investeringsprofil.

FinansDanmark bemærker, at det er vigtigt, at anbefalingen ikke er en særordning for landbruget. Det må ikke være sådan, at landbrugere kan opnå skattefordele ved typer af finansielle kontrakter, som andre erhverv ikke kan opnå skattefordele for, hvis de lever op til samme kriterier for ordningen.

Ejerstrukturen i landbrugserhvervet

Strukturudviklingen i landbrugserhvervet, der går mod færre og stadig større landbrugsbedrifter, stiller større krav til kapitalbehov for det enkelte landbrug til arealmæssig udvikling af virksomheden og løbende investeringer i teknologi og anlæg. Den nuværende ejerstruktur med overvægt at selveje kan være en barriere for at øgede investeringer i landbruget, da landbrugsbedriftens investeringsstrategi i et selveje i højere grad er afhængig af landmandens livssituation (alder, personlige økonomiske situation og lignende), og i mindre grad af bedriftens potentiale for effektivisering. Et eksempel på dette er landmænd, der er på vej ud af erhvervet på trods af en velkonsolideret bedrift. Disse vil alt andet lige have et mindre incitament for at investere i løbende opdateringer af anlæg og maskiner end en tilsvarende bedrift drevet med en virksomhedsstruktur.

Samtidig kan den gældende aldersstruktur i landbruget, karakteriseret ved en høj gennemsnitsalder i nogle tilfælde være en barriere, da selvejende ældre landmænd alt andet lige må antages at have et kortere investeringsperspektiv end virksomheder eller yngre landmænd, og dermed mindre incitament for en løbende re-investering i bedriften i form af arealmæssig udvikling og teknologi- og anlægsinvesteringer.

Ekspertgruppen anbefaler en række initiativer, der understøtter, at mulighederne for andre ejerformer end selveje kan udnyttes væsentligt bedre fremadrettet sammen med anbefalinger til fremme af generations-skifter.

Anbefaling 6: Fremme brugen af flere selskabsformer i landbruget

Ekspertgruppen opfordrer landbruget til i højere grad at udnytte selskabsdannelser som alternativ til personligt ejede landbrug.

Det foreslås, at der gennemføres en øget informations- og rådgivningsindsats blandt landbrugsorganisationer og finansieringsinstitutter, baseret på identifikation af mulige barrierer for overgang til selskabsform.

Baggrund for anbefalingen

Størstedelen af landbrugene er i dag personligt ejede virksomheder. I takt med udviklingen mod større og større landbrug, stiller det dels større krav til landmanden som leder af en større virksomhed, og dels stiller det større krav til kapital.

Behovet for kapital kan særligt være en udfordring for yngre landmænd, der ønsker at etablere sig, men kan også være en udfordring for etablerede landmænd, der ønsker at udvide. En gennemsnitlig heltidsbedrift har i dag en værdi på ca. 40 mio. kr. Det kan være vanskeligt for en yngre landmand at sikre finansiering og indskud af kapital til en virksomhed af den størrelse som enkeltmandsejer. Selskabsformen kan her være en mulighed for i højere grad at tiltrække ekstern kapital fra en bredere ejerkreds.

Etablering i selskabsform kan også være med til i højere grad at sikre, at forskellige kompetencer bringes i spil som led i den generelle virksomhedsledelse i form af fx en bestyrelse. Derudover kan

selskabsformer også være med til at minimere risici for udsving i indkomsten hos den enkelte landmand, hvis der fx i højere grad laves ansættelser som driftsleder, virksomhedsleder eller lignende.

Landbrugsvirksomheder ønsker ofte at anvende dagsværdi, når der skal ske indregning af gæld, varelager, landbrugsjord, stuehus osv. i årsregnskabet. En problemstilling ved at drive landbrugsvirksomhed i kapitalselskabsform kan være, at årsregnskabsloven ikke tillader brug af dagsværdi på blandt andet gæld og varelager (høstede varer), hvilket derfor kan medføre betænkeligheder ved at drive landbrug i kapitalselskabsform. Såfremt virksomheden er personligt ejet, er der imidlertid mere frie rammer under årsregnskabsloven, hvorfor de personligt ejede virksomheder godt kan anvende dagsværdi på bl.a. gæld og varelager. Generelt kan den manglende brug af dagsværdi således være en mindre udfordring for landbrugsvirksomheder, der drives som kapitalselskaber. Herudover skal det bemærkes, at der er forskel på den måde, reguleringen af dagsværdien af jorden og stuehuset m.v. kan medtages i årsregnskabet samt i kravene til afskrivning af stuehuse for de to virksomhedsformer.

For at fremme brugen af flere selskabsformer igangsætter landbrugets organisationer og finansieringsinstitutter informations- og rådgivningsvirksomhed om erhvervelse og omdannelse af landbrugsbedrifter til selskabseje.

Forventet effekt

Initiativet skal øge interessen for nye selskabsformer i landbruget.

Økonomiske omkostninger

Der vurderes ikke umiddelbart at være økonomiske konsekvenser for staten ved tiltaget.

Anbefaling 7: Fremme ejerskifter ved udvikling af ny forpagtningsmodel

Ekspertgruppen anbefaler, at der igangsættes et udviklingsarbejde mellem landbrugets organisationer og den finansielle sektor, der skal resultere i udviklingen af en ny længerevarende forpagtningsmodel, der gør det muligt at erhverve dele af en landbrugsbedrift. Initiativet skal understøtte generationsskifter i landbrugserhvervet.

Samtidig foreslås det, at de nuværende muligheder for at give købsoption til forpagtere bliver understøttet ved, at der udarbejdes standardformuleringer til brug ved indgåelse af kontrakter.

Baggrund for anbefalingen

Gennemsnitsalderen for danske landmænd er stigende. Siden midten af 1990'erne er den arealvægtede gennemsnitsalder for personer, der ejer mere end 30 ha., steget fra knap 50 år til godt 55 år. Det er sket samtidig med, at landbrugsejendommene generelt er blevet større, hvilket stiller større krav til kapital. Udviklingen kan derfor være en konsekvens af, at det kan være svært for yngre landmænd, at skaffe den fornødne kapital.

I Danmark har vi traditionelt ikke anvendt længerevarende forpagtningsmodeller i modsætning til, hvad der er tilfældet i andre lande. Det kan skyldes et ønske om, at ejerskabet til jorden ikke kommer for langt væk fra landmanden. De nuværende regler i landbrugsloven giver mulighed for at indgå aftaler om købsoptioner til forpagtere, hvorfor reguleringen af området ikke giver udfordringer ift. at sikre generationsskifter.

Selveje har været en væsentlig del af landbrugerens identitet siden de store landboreformer i slutningen af det 18. århundrede, og langt de fleste landmænd ejer fortsat det meste af den jord, de dyrker. Men i de seneste årtier har forpagtning været i fremgang og rundede i 2018 1 mio. ha svarende til næsten 40 pct. af landbrugsarealet. I 1982 var blot 17 pct. af jorden forpagtet. Forpagtning bliver således stadig mere udbredt i landbruget.

En mulig årsag til udviklingen er, at nuværende jordejere ikke er villige til at afgive jorden ved de nuværende jordpriser (dvs. kommende ejeres betalingsvillighed), selvom en f.eks. ældre landmand ønsker at komme ud af erhvervet. En anden mulig årsag kan være, at interesserede købere ikke kan

frembringe den fornødne kapital. Det kan fx være tilfældet for yngre landmænd, der ønsker at komme ind i erhvervet.

En måde at imødekomme denne udfordring på, kan være at udvikle en forpagtningsmodel, der reducerer kapitalbehovet hos den nyetablerede landmand og samtidig sikrer råderetten over landbrugsjorden og på sigt ejerskabet. Det kan fx ske ved, at den købende landmand begrænser sin gældsætning ved alene at erhverve en begrænset del af jordarealet eller det animalske produktionsapparat. Aftalen kan laves med forbehold for, at den købende landmand (og med indtrædelsesret for købers långivere) har ret til at forpakte tilhørende jordarealer, samt at købe den resterende del af bedriften til en forinden fastsat maksimalpris. Sælger beholder ejendomsretten til (den væsentligste del af) jordarealet og har dermed en begrænset risiko i forhold til at deltage med et sælgerpantebrev eller anden sælgerfinansiering. Den endelige udformning af en model afventer dog det videre udviklingsarbejde i regi af landbrugets organisationer og den finansielle sektor.

Forventet effekt

Den endelige effekt afhænger dog af, hvordan den færdigudviklede model vil se ud, men det forventes, at den kan bidrage til at understøtte generationskifter i landbruget.

Økonomiske omkostninger

Der vurderes ikke umiddelbart at være økonomiske konsekvenser for staten ved initiativet.

Anbefaling 8: Modernisering af virksomhedsordningen

Ekspertgruppen anbefaler en lempelse af reglerne om, hvilke investeringer der kan indgå i virksomhedsordningen (VSO) med henblik på at bevare kapital i virksomhedsordningen og fremme investeringer, vækst og ejerskifter.

Anparts- og aktieselskaber er efterhånden en sædvanlig ejerform for landbrugsbedrifter, men en lang række landbrug drives fortsat i virksomhedsordningen. Med henblik på at give mulighed for medejerskab på tværs af ejerformerne foreslås det, at den generelle restriktion i forhold til *aktie- og anpartsinvesteringer* i virksomhedsordningen ophæves når det gælder investeringer inden for eget erhverv i unoterede aktier eller anparter blandt andet med henblik på at fremme generationskifter, idet en ældre landmand f.eks. kan investere i en yngre landmands landbrugsbedrift. Tilsvarende foreslås det, at tillade udlån af midler fra virksomhedsordningen, forudsat midlerne anvendes inden for erhvervet.

Baggrund for anbefalingen

Initiativet skal gøre det lettere for landmanden at placere midler i unoterede aktier, anparter og finansielle kontrakter, som f.eks. investeringer og ansvarlige lån inden for ens eget erhverv. Færre og færre investorer kender til landbrug og husdyrhold kan også virke afskrækkende for nogle investorer, så det kan være vanskeligt at tiltrække investeringer udefra til komplekse erhverv. Det kræver indsigt før man føler sig tryk ved at investere i landbrug.

Langt hovedparten af landbrugene bruger driver deres virksomhed skattemæssigt inden for virksomhedsordningen (VSO), og det vil fremme mulighederne for at den egenkapital der allerede findes i landbruget geninvesteres fx i unge, nyetablerede landmænd, hvis reglerne om investeringer i aktier og anparter i virksomhedsordningen lempes. Der er altså tale om en ordning, hvor erhvervsdrivende inden for eget erhverv også målrettet har mulighed for at investere midler uden først at trække dem ud af virksomhedsordningen og betale deraf følgende skat. Det vil bidrage til at tillade landmænd m.fl. at, ekspandere, inden for eget erhverv ved at investere i andre virksomheder i samme branche uden at behøve at købe hele virksomheden.

Virksomhedsordningen indebærer, at selvstændigt erhvervsdrivende (herefter erhvervsdrivende) kan fradrage erhvervsmæssige renteudgifter i den personlige indkomst, og at der kan opspares til en foreløbig virksomhedsskat (22 pct.), svarende til den selskabsskat selskaber betaler. Virksomhedsordningen indebærer således, at en del af den erhvervsdrivendes økonomi reelt anses for at udgøre en virksomhed, uden at der etableres et selvstændigt skattesubjekt, fx i form af et kapital-selskab. Fordi virksomhedsordningen reelt ikke udgør en selvstændig enhed adskilt fra den erhvervsdrivende, er en af betingelserne for anvendelse af virksomhedsordningen, at der skal foretages en opdeling af den erhvervsdrivendes økonomi i en privat- og en erhvervsøkonomi.

Det fremgår i dag af virksomhedsskatteloven, at der via virksomhedsordningen kan investeres i forrentede obligationer, obligationer der beskattes efter reglerne for finansielle kontrakter og andele i investeringsselskaber. Alle de nævnte aktiver beskattes løbende af afkastet. De gældende regler muliggør dermed, at der indirekte kan investeres i aktier via investeringsselskaber.

Der kan derimod ikke investeres direkte i aktier m.v. omfattet af aktieavancebeskatningsloven, uforrentede obligationer og præmieobligationer, medmindre den skattepligtige driver næring med sådanne aktiver. Det indskrænker landmandens mulighed for at placere et overskud i virksomhedsordningen i nye aktiviteter via selskaber eller andre indlån, som giver en bedre rente, end der kan opnås i banken. Aktierne i flere forskellige aktiviteter er et sikkerhedsnet mod økonomisk dårlige sæsoner med f.eks. tørke. Desuden indskrænker det muligheden for at tilføre yngre kræfter kapital, da en ældre landmand ikke har mulighed for at investere i en yngre landmands aktie- eller anparts-selskab. Det understreges, at den foreslåede ændring, alene lægger op til, at landmanden kan investere i eget erhverv, og dermed ikke bevæge sig ind på andre markeder med spekulation for øje.

Det foreslås at åbne for at midler, der er beskattet efter den almindelige selskabsskattesats, også kan anvendes, som var de placeret i et selskab. Ved at åbne op for muligheden for at investere i unoterede aktier og anpartar, begrænset til at det forudsættes at være inden for eget erhverv, i virksomhedsordningen, vurderer udvalget at der ikke vil være risiko for utilsigtet udnyttelse af ordningen.

Udvalget vurderer heller ikke, at der er risiko for utilsigtet udnyttelse af ordningen, hvis det gøres muligt for en landmand at foretage kapitalindskud i form af ansvarlige lån til andre inden for erhvervet af midler placeret i VSO. Et egentlig udlån bliver i dag anset for et privat tilgodehavende (udlån), der ikke kan placeres i VSO. Det forhold, at der kan opnås en højere rente ved udlån til f.eks. en anden landmand bevirker således ikke i sig selv, at lånet kan placeres i VSO.

Derimod kan et erhvervsmæssigt tilgodehavende, der er forretningsmæssigt begrundet, placeres i VSO. Den forretningsmæssige begrundelse kan være samhandel eller et "nødvendigt" midlertidigt udlån til en medinteressent, begrundet i driftsmæssige forhold. Praksis på området er imidlertid meget restriktiv hvilket forhindrer, at en landmand kan hjælpe en anden landmand eller placere pengene, hvor de giver en positiv rente (med beskattning) i stedet for en negativ rente til fradrag i VSO.

Forslaget er møntet på landbruget og behovet for konsolidering og at tiltrække nye investeringer i landbruget. Som udgangspunkt udelukker forslaget ikke, at ordningen er åben for andre erhverv. Hvis forslaget afgrænses til landbruget, vurderes det at udgøre statsstøtte, der skal godkendes af EU-Kommissionen.

Forventet effekt

Initiativet vil forbedre landmænds og andres mulighed for at placere overskud i aktier, anpartar, nye start-up virksomheder, yngre landmænd m.v. inden for eget erhverv, hvilket vil trække i retning af lettere ejerskifter, mere ansvarlig kapital hos ny-etablerede og vækst i erhvervet. Det er særligt attraktivt i en tid, hvor renten er lav, hvorved det er meget lidt attraktivt at lade kapital stå i banken, da det kan være en direkte omkostning i form af negativ rente. Initiativet vil også være en fordel for finansieringen af kommende generationsskifter.

Det bemærkes, at forslaget vil omfatte andre virksomheder end landbrugsvirksomheder, men alle vil være underlagt den grundlæggende betingelse om, at der ikke kan investeres i andet end sit eget erhverv. Ved at afgrænse lempelsen til alene at omfatte investeringer i unoterede aktier, anpartar og ansvarlige lån inden for eget erhverv vurderes rækkevidden at være indsnævret og i hovedsagen omfatte personligt ejede virksomheder, som f.eks. landbrugsbedrifter.

Initiativet vil indebære en principiel ændring af virksomhedsordningens systematik, idet der gives mulighed for at placere opsparede midler i aktiver, der ikke er af erhvervsmæssig karakter i forhold til den konkrete virksomhedsejer, og som ikke er undergivet en løbende beskatning, jf. forbuddet i virksomhedsskatteoven om investering i aktier og uforrentede obligationer.

Der skal i forbindelse med eventuel implementering af forslaget tilvejebringes et sikkert administrationsgrundlag hos skattemyndighederne. I den forbindelse skal det afklares nærmere, om og i givet fald hvordan der kan tilvejebringes en relevant objektiv afgrænsning der sikrer, at der alene kan placeres unoterede aktier, anpartes og ansvarlige lån i virksomhedsordningen, når disse investeringer er foretaget i eget erhverv.

Det er den umiddelbare vurdering, at forslaget ikke er statsstøtterelevant, da virksomhedsordningen er en generel ordning, og forslaget som nævnt ikke er afgrænset til landbruget.

Økonomiske omkostninger

Forslaget vil give mulighed for, at visse investeringer i unoterede aktier kan indgå i virksomhedsordningen. I det omfang forslaget alene fører til en omplacering af eksisterende opsparing i nye typer aktiver vil mindreprovenuets forbundet med forslaget som udgangspunkt forudsættes at være begrænset. Der kan opstå et begrænset mindreprovenu i form af et rentetab for staten i det omfang, der i højere grad investeres i realisationsbeskattede aktiver end det er tilfældet efter gældende regler.

I det omfang forslaget også fører til, at midler fastholdes i længere tid som opsparet overskud i virksomhedsordningen, vil det dog også kunne medføre, at den endelige beskatning udskydes. Det vil give anledning til et mindreprovenu i form af et rentetab for staten, fordi staten alt andet lige optager gæld eller udskyde afdrag på den eksisterende gæld. Med udgangspunkt i ministeriernes sædvanlige forudsætninger om, at den nominelle statslige rente udgør 4 pct. og væksten i det nominelle BNP udgør 3,2 pct. årligt, som er forudsætninger, der anvendes på tværs af alle samfundsøkonomiske analyser vil rentetabet for staten udgøre ca. 7 kr. pr. 100 kr. i udskudt beskatning ved en gennemsnitlig udskydelse på 10 år. Hvis beskatningen udskydes i kortere tid, vil rentetabet naturligt være mindre. Desuden vil en udskydelse

af skattebetalingen indebære en kreditrisiko, dvs. der er risiko for, at den skyldige skat ikke bliver betalt (pga. fx konkurs).

Ændringerne kan således at være forbundet med et mindre provenu for det offentlige, specielt hvis der parallelt indføres mulighed for en stabilitetsopsparing, jf. særskilt anbefalingsark. Skatteministeriet har ikke umiddelbart et beregningsgrundlag der muliggør en nærmere kvantificering. Det kan således ikke afvises, at mindreprovenuet overstiger 15 mio. kr. årligt.

Samfundsøkonomisk kan forslaget bidrage til at fastholde investeringer i landbruget, hvilket bl.a. kan lette den generationsskifteudfordring erhvervet står overfor i de kommende år. Det vil have en positiv aktivitetsvirkning og vil øge afkastet af landbrugsvirksomhed. Det vil trække i retning af øgede investeringer i landbruget, herunder i en grøn omstilling i erhvervet, og vil kunne bidrage til at fastholde beskæftigelse inden for landbruget.

Omvendt vil forslaget også kunne være forbundet med et samfundsøkonomisk tab, fordi der gives et skattemæssigt incitament til at fastholde investeringer inden for ens egen branche. Dermed gives et skattemæssigt incitament til at investere i en bestemt branche, også selv om afkastet (før skat) er større i en anden branche. Hertil kommer, at mindreprovenuet forbundet med initiativet vil skulle finansieres. Denne finansiering vil også i sig selv indebære afledte negative aktivitetsvirkninger.

Nettoinvesteringer i landbrugserhvervet

En overvægt af landbrugsvirksomheder har over de seneste 10 år haft større afskrivninger på deres virksomheder, end der er blevet investeret i samme periode. Det har medført, at landbrugssektoren de seneste 10 år hvert år har oplevet samlede negative nettoinvesteringer i erhvervet med løbende nedslidning af størstedelen af produktionsfaciliteterne og løbende fald i sektorens samlede værdi til følge. Som konsekvens heraf er landbrugets kapitalapparat under nedslidning, hvilket på sigt skader dansk landbrugs konkurrenceevne og muligheden for teknologiske effektiviseringer af produktionen. Ekspertgruppen anbefaler derfor en række initiativer, der skal understøtte en større investering i landbruget. Både fra erhvervet selv og fra udefrakommende investorer.

Anbefaling 9: Ordning for finansiering af små bæredygtige investeringer

Ekspertgruppen anbefaler at udvide Vækstlåneordningen ved at udvide Vækstfondens adgang til at optage statsgaranterede lån med 93,75 mio. kr. Ekspertgruppen anbefaler, at der afsættes en risikopræmie på 1,5 mio. kr. årligt over 10 år til afdekning af statsfinansielle risici.

Vækstfonden tilbyder i dag Vækstlån til landbrug under Vækstlåneordningen, men denne ordning vil sandsynligvis komme til at mangle kapacitet de kommende år og kan derfor med fordel udvides. Det har desuden været overvejet at lade Vækstfonden finansiere mindre lån under ordningen, men det vurderes vanskeligt uden at afsætte en egentlig tabsramme til initiativet. Det vil derfor kræve en nærmere afklaring, om Vækstfonden

kan yde lån ned til fx 500.000 kr. frem for den nuværende grænse på 1 mio. kr. og fortsat holde den nødvendige økonomi i orden.

Baggrund for anbefalingen

Meget finansiering af den bæredygtige omstilling vil blive tilvejebragt med bank- og realkreditlån på markedsvilkår. Men omstillingen mod mere bæredygtige landbrugsbedrifter dækker bredere end energieffektiviseringer og elektrificering, og det kan understøtte omstillingen, hvis der er nogle supplerende finansieringsmuligheder.

I dag er der ca. 8.000 heltidslandbrugsbedrifter, hvoraf det estimeres, at op imod 850 af disse ikke vil kunne opnå fuld finansiering i de almindelige kreditinstitutter til små bæredygtige investeringer. Vækstfonden kan støtte omstillingen mod mere bæredygtige landbrugsbedrifter ved gennem vækstlåneordningen at understøtte landbrugeres finansiering af rentable, bæredygtige tiltag.

En låneordning fra Vækstfonden vil være relevant i de tilfælde, hvor landbrugere ikke selv har kunnet opnå fuld privat finansiering, fx i de almindelige kreditinstitutter. Dette kan fx være i de tilfælde, hvor investeringen isoleret set er fornuftig og nødvendig i forhold til *license to operate*, men hvor landmandens samlede økonomiske forhold ikke er tilstrækkelige til at kunne løfte fuld finansieringen i de almindelige kreditinstitutter. Det vil dog være en forudsætning for finansiering fra Vækstfonden, at landmanden kan rejse en vis andel privat finansiering.

Forventet effekt

Initiativet skal fremme landbrugeres mulighed for investeringer i bæredygtige tiltag af mindre størrelse.

Økonomiske konsekvenser

Initiativet vil medføre økonomiske omkostninger for staten på 15 mio. kr.

Muligheden for at komme på fode igen efter konkurs

Det er i dag svært at komme på fode igen efter en konkurs i en landbrugsvirksomhed, der ikke nødvendigvis skyldes en underskudsgivende drift. Det kan blandt andet skyldes forkert låntagning, der har medført en stor gældsforøgelse af bedriften. Ekspertgruppen har derfor jf. kommissoriet udarbejdet initiativer, der skal forbedre mulighederne for at genetablere sin økonomi efter en konkurs i landbrugserhvervet.

Anbefaling 10: Udbetaling af andelshaverkonti ved konkurs/gældssanering

Ekspertgruppen anbefaler en lempelse af reglerne om fremførsel af underskud, så løbende udbetalinger af indestående midler på andelshaverkonti ikke bliver beskattet hos andelshaveren, i det omfang disse skattekrav opstår efter en konkurs eller gældssanering.

Baggrund for anbefalingen

Det er i dag alene skattekrav, der allerede er stiftet, når en gældssanering eller rekonstruktion indledes, som omfattes af en rekonstruktion med tvangsakkord eller en gældssanering, herunder en gældssanering i forbindelse med en konkursbehandling. Latente skattekrav, som senere kan blive udløst af f.eks. andelsselskabers udbetalinger af indestående midler på kapitalkonti, vil derimod ikke være omfattet.

Når en andelshaver som følge af konkurs mv. udtræder af et andelsselskab, kan det i andelsselskabets vedtægter være bestemt, at dennes indestående på andelshaverkonto udbetales over 5 eller 10 år efter udtræden.

For den insolvente andelshaver består problemet i, at den løbende udbetaling af indestående midler på andelshaverkonti vil blive beskattet hos andelshaveren på tidspunktet for udbetalingen. Disse

skattekrav, der dermed først opstår efter konkursen eller gældssaneringen, vil således ikke være omfattet af gældssaneringen.

Ofte vil andelshaverens krav på andelsselskabet være pantsat eller stillet som sikkerhed fx i forbindelse med tidligere optagelse af lån eller kreditter, før andelshaveren blev insolvent. Andelshaveren vil derfor blive beskattet af et beløb, som andelshaveren ikke nødvendigvis får. Uanset konkursen vil andelshaveren derfor efterfølgende i de kommende 5-10 år blive belastet af en beskatning, som andelshaveren evt. ikke har midler til at betale.

Gældende skatteregler indebærer, at uudnyttede skattemæssige underskud fra før konkursdekretets afsigelse ikke kan fradrages efter en gældssanering. Det bærende formål bag skattereglen er at forhindre, at fremførsel af underskud fortsætter uden begrænsninger, selvom den skattepligtige opnår en gældseftergivelse, hvor han ikke betaler den gæld, der evt. har begrundet det skattemæssige underskud.

Der findes kun enkelte andelshaverkonti, som ikke kan pantsættes, navnlig andelshaverkonti i pelsdyravlerselskaber, herunder hos København Fur.

Forslaget er på nuværende tidspunkt ikke afgrænset til landbruget. Hvis forslaget afgrænses til landbruget, vurderes det at udgøre statsstøtte, der skal godkendes af EU-Kommissionen.

Forventet effekt

Initiativet vil forbedre konkursramte landmænds mulighed for at begrænse deres gæld.

Ekspertgruppe vurderer, at majoriteten af de store andelsselskaber i Danmark findes inden for landbrugsområdet, hvorfor den foreslåede regelændring i praksis vil være målrettet landbruget. Hertil kommer, at selskaberne er karakteriseret ved at have virksomheder med konkursrisiko som andelshavere.

I det omfang skattelempelsen finder anvendelse på alle brancher og på alle personer i samme faktiske og retlige situation og ikke blot for landmænd, vurderes det umiddelbart, at ændringen ikke vil indebære statsstøtte, der vil skulle godkendes af EU-Kommissionen.

Økonomiske omkostninger

Forslaget indebærer, at indestående midler på andelshaverkonti ikke bliver beskattet hos andelshaveren, i det omfang disse skattekrav opstår efter en konkurs eller gældssanering. Denne skattefritagelse vil medføre, at indkomst ekstraordinært fritages for beskatning, hvilket isoleret set vil medføre et mindreprovenu for staten. Lempelsen vurderes på baggrund af det årlige antal konkurser og et skønnet gennemsnit for indestående på andelshaverkonti at medføre et umiddelbart mindreprovenu i størrelsesordenen 10 mio. kr. årligt. Da der er tale om konkursramte landmænd vurderes det reelle mindreprovenu dog at være væsentligt lavere.

I det omfang landmanden i dag ikke har midler til at betale skatten (fx fordi andelshaverkontoen har været pantsat og landmanden derfor ikke har fået et beløb udbetalt) vil det medføre en restance. Skatten vil i henhold til gældende nationalregnskabspraksis blive indregnet som en indtægt i nationalregnskabet på det tidspunkt, kravet opstår, selvom kravet ikke betales. Først når inddrivelsen af kravet opgives f.eks. ved gældssanering, vil restancen blive afskrevet, hvilket på det tidspunkt medfører et ekstraordinært mindreprovenu.

Anbefaling 11: Ophævelse af underskudsbegrænsning ved gældsomlægning

Ekspertgruppen anbefaler, at reglerne i kursgevinstloven og personskatteloven ændres, så en landmands aftale med et pengeinstitut om at konvertere gælden til ansvarlig lånekapital, der står tilbage for de øvrige kreditorer, ikke udløser beskatning eller begrænsning af skattemæssige underskud, når den nominelle værdi af gælden før og efter gældsomlægningen er den samme.

Baggrund for anbefalingen

Tiltaget skal fremme muligheden for, at landmænd kan omlægge lån som del af en gældskonvertering til ansvarlig lånekapital, dvs. en lånetype til erhvervsvirksomheder, hvor långiver ved virksomhedens opløsning påtager sig at vente med at få sit tilgodehavende, indtil alle andre kreditorer har fået deres.

For landbruget gælder det, at underskudsbegrænsningen ved gældsomlægningen indtræder på tidspunktet for indgåelsen af aftalen om gældsomlægningen. Opnår virksomheden i de følgende år skattemæssige overskud, kan det nedsatte underskud således ikke modregnes i de efterfølgende års overskud. Dette vil også gælde for andre sektorer, hvis der her kan aftales tilsvarende gældsomlægninger. Landbrug drives ofte som personligt ejede virksomheder, hvor underskud vil kunne overføres til nedbringelse af en eventuel ægtefælles skat. I disse tilfælde mistes begge muligheder for underskudsanvendelsen allerede fra tidspunktet for indgåelsen af aftalen om gældsomlægning.

Ved væsentlig ændring af vilkårene i et låneforhold følger det af gældende praksis, at den oprindelige gæld anses for indfriet og afløst af en ny gæld. Hvis den økonomiske byrde af gælden for debitor er mindre efter gældsomlægningen, foreligger der endvidere en delvis eftergivelse af gælden.

Eftergivelse af gæld er typisk enten skattepligtig efter kursgevinstloven eller medfører ved en samlet ordning med kreditorerne begrænsning af adgangen til fremførsel af skattemæssige underskud hos debitor. I flere afgørelser fra Skatterådet om sådanne gældsomlægninger, er adgangen til underskudsfremførsel blevet begrænset.

Skattelovgivningens regler om anvendelse af skattemæssige underskud til modregning i skattemæssige overskud i efterfølgende indkomstår bidrager til at sikre indkomstudjævning, bl.a. for landmænd, der kan have svingende indtægter fra år til år.

Det overordnede formål med reglerne om underskudsbegrænsning ved gældseftergivelse er, at debitor ikke skal have adgang til at fradrage underskud, der kan stamme fra fradragsberettigede udgifter, som debitor pga. eftergivelsen ikke kommer til at betale. Hvilket ikke vil være tilfældet her, idet den nominelle gæld, er den samme.

En byrdefuld gæld, som kreditor ikke forventer at få indfriet og derfor er villig til at eftergive, hvilket vil medføre underskudsbegrænsning, ville dermed efter tiltaget – som alternativ til en gældseftergivelse – kunne afløses af en reelt værdiløs gæld, blot det nominelt skyldige beløb er uændret. Dermed vil reglernes egnet til at opfylde deres overordnede formål blive svækket.

Anbefalingen om, at underskudsbegrænsning ikke skal udløses ved gældsomlægninger, hvis blot det nominelt skyldige beløb er uændret, vil indebære en forlængelse af den periode, hvor udgifter, som aldrig betales, kan fradrages ved udnyttelse af skattemæssige underskud. Det vil også gælde i situationer, hvor gældsomlægningen ikke fører til en forbedring af debitors økonomi, men kun udskyder en konkurs eller tvangsakkord.

For landbruget gælder det, at underskudsbegrænsningen ved gældsomlægningen indtræder på tidspunktet for indgåelsen af aftalen om gældsomlægningen. Opnår virksomheden i de følgende år skattemæssige overskud, kan det nedsatte underskud således ikke modregnes i de efterfølgende års overskud. Dette vil også gælde for andre sektorer, hvis der her kan aftales tilsvarende gældsomlægninger. Landbrug drives ofte som personligt ejede virksomheder, hvor underskud vil kunne overføres til nedbringelse af en eventuel ægtefælles skat. I disse tilfælde mistes begge muligheder for underskudsanvendelsen allerede fra tidspunktet for indgåelsen af aftalen om gældsomlægning.

Forventet effekt

Ophævelse af reglerne om begrænsning af skattemæssige underskud ved eftergivelse, når blot

gældens nominelle værdi formelt set ikke ændres, vil i vidt omfang indebære mulighed for at undgå reglerne om underskudsbegrænsning. Hensynet til muligheden for indkomstudjævning ved svingende indtægter foreligger ikke, når de skattemæssige underskud kan stamme fra fradragsberettigede udgifter, der aldrig betales. Det bemærkes, at tiltaget pga. statsstøttereglerne vurderes at skulle gælde alle sektorer. Ligeledes vurderes det også skulle gælde selskaber mv. og ikke kun personer som foreslået.

De Økonomiske Råds sekretariat og Nationalbanken bemærker, at muligheden for at undgå beskatning og begrænsning af skattemæssige underskud som følge af konvertering af gæld til ansvarlig lånekapital, der står tilbage for de øvrige kreditorer, vil medføre et mindreprovenu for det offentlige og dermed i realiteten fungere som indirekte offentlig støtte. Dette er uhensigtsmæssigt, da omlægning af gæld bør ske på markedsvilkår og lige for alle erhverv.

Statsstøtteretlig vurdering

Det bemærkes, at tiltaget pga. statsstøttereglerne vurderes at skulle gælde alle virksomheder.

Det følger af artikel 107, stk. 1, i TEUF, at medlemsstaterne som udgangspunkt ikke må yde statsstøtte til virksomheder, hvorved overordnet forstås, at der med statsmidler direkte eller indirekte ydes støtte til visse virksomheder eller produktioner.

Det er vurderingen, at det som udgangspunkt vil være i strid med EU's statsstøtteregler, hvis ordningen målrettes landbruget, så beskatning eller begrænsning af skattemæssige underskud ikke udløses ved konvertering af gæld. Landbruget vil således få en selektiv fordel i form af undtagelse ved den form for eftergivelse. Dette ses ligeledes i de økonomiske omkostninger for tiltaget, hvor efter mindreprovenuet afhænger af, hvorvidt undtagelsen gøres gældende for alle eller begrænses til landbruget.

Økonomiske omkostninger

Tiltaget vil medføre et mindreprovenu for det offentlige, da det vil blive muligt at fradrage udgifter (underskud), der reelt ikke er afholdt fx i ægtefælles indkomst. Tiltaget vil således medføre et mindreprovenu for staten, fordi det bliver muligt at fratrække underskud, som det i dag ikke er muligt at fremføre.

Det er ikke umiddelbart muligt for sekretariatet at kvantificere størrelsen af dette mindreprovenu, da det bl.a. vil afhænge af den konkrete afgrænsning, herunder de opstillede værnsregler. Det må dog forventes at mindreprovenuet vil kunne overstige 15 mio. kr., specielt hvis tiltaget pga. EU-statsstøtte regler ikke kan afgrænses til landbruget. De administrative omkostninger vil ligeledes skulle belyses nærmere.

En skattelettelse kan som udgangspunkt i sig selv indebære en afledt positiv aktivitetsvirkning. I dette tilfælde fordi lettelsen vil øge afkastet af fx landbrugsvirksomhed. Omvendt vil tiltaget være forbundet med et samfundsøkonomisk tab, fordi der gives et skattemæssigt incitament til at investere i særlige aktiviteter, også selv om afkastet (før skat) er større ved investering i andre aktiviteter. Hertil kommer, at mindreprovenuet forbundet med initiativet vil skulle finansieres. Denne finansiering vil også i sig selv indebære afledte negative aktivitetsvirkninger. Derfor er der ikke indregnet en positiv aktivitetsvirkning af tiltaget.

Det er sekretariatet for ekspertgruppens vurdering, at mindreprovenuet vil kunne overstige 15 mio. kr., specielt hvis tiltaget pga. EU-statsstøtte regler ikke kan afgrænses til landbruget. De administrative omkostninger vil ligeledes skulle belyses nærmere.

Samtidig bemærker sekretariatet, at en skattelettelse kan som udgangspunkt i sig selv indebære en afledt positiv aktivitetsvirkning. I dette tilfælde fordi lettelsen vil øge afkastet af fx landbrugsvirksomhed. Omvendt vil tiltaget være forbundet med et samfundsøkonomisk tab, fordi der gives et skattemæssigt incitament til at investere i særlige aktiviteter, også selv om afkastet (før skat) er større ved investering i andre aktiviteter. Hertil kommer, at mindreprovenuet forbundet med initiativet vil skulle finansieres. Denne finansiering vil også i sig selv indebære afledte negative aktivitetsvirkninger. Derfor er der i sekretariatets vurdering ikke indregnet en positiv aktivitetsvirkning af tiltaget.

4. Opsummering

Samlet set anbefaler ekspertgruppen følgende initiativer:

1. Etablering af en stabilitetsopsparing
2. Styrkede forsikringsprodukter og prissikring til landbruget
3. Landbrugsuddannelsen får øget fokus på ledelseskompetencer og øget udbredelse af efteruddannelse i virksomhedsledelse
4. Friholdelse for tinglysningsafgift ved jordfordelinger
5. Risikominimering vha. finansielle kontrakter
6. Fremme brugen af flere selskabsformer i landbruget
7. Fremme ejerskifter ved udvikling af ny forpagtningsmodel
8. Modernisering af virksomhedsordningen
9. Ordning for finansiering af små bæredygtige investeringer
10. Udbetaling af andelshaverkonti ved konkurs / gælds-sanering
11. Ophævelse af underskuds-begrænsning ved gældsom-lægning

Bilag 1 - Kommissorium for Ekspertgruppe med fokus på landbrugets økonomi

Offentliggjort 29. august 2019

Dansk landbrug har i en årrække haft et højt gældsniveau på tværs af driftsgrene. I en sektor med jævnlige udsving i priser kombineret med mulige tilbagevendende og tiltagende naturfænomener udgør landbrugets gældssituation en potentiel risiko for erhvervet, ikke mindst fordi der for store dele af erhvervet har været vigende indtjening. At landbruget er sårbart over for udsving blev tydeligt med den tørre sommer 2018.

Landbrugets indtjening er generelt kendetegnet ved store udsving som følge af volatile priser, og det er derfor ikke en ny situation, at landmænd står overfor usikre produktionsvilkår. Landbrugets samlede omkostninger har været nogenlunde konstante i en årrække, mens produktionsværdien svinger markant som følge af varierende afregningspriser.

Der er stor spredning af indtjeningsevnen mellem bedrifterne, både på tværs af driftsgrene og inden for driftsgrenene. Landbrug med lav indtjening er særligt udfordrede af udsving i afregningspriserne. Samtidig sker der en fortsat strukturudvikling mod større og specialiserede heltidsbedrifter, som understøtter en fortsat produktivtetsudvikling i erhvervet.

Mange bedrifter har en høj gæld med variabelt forrentede lån, hvilket i tillæg til prisudsving gør dem sårbare over for potentielle rentestigninger. Den samlede gæld i landbruget er på ca. 350 mia. kr. For heltidsbedrifterne er den samlede gæld ca. 255 mia. kr. og en gennemsnitlig heltidsbedrift har en gældsprocent på 66 pct.

Der er behov for, at dansk landbrug fremadrettet er i stand til selvstændigt at håndtere disse udfordringer ved at blive økonomisk mere robust. De store forskelle i indtjeningsevne sammenholdt med den høje gældsbyrde kan for dele af erhvervet gøre det vanskeligt at forrente investeringer

mv. i kapitalapparatet og håndtere større udsving i driftsindtjeningen.

Formål og opgaver

Ekspertgruppen nedsættes med henblik på at udarbejde anbefalinger til, hvordan man fremadrettet kan sikre et landbrugserhverv, som selvstændigt kan håndtere tilbagevendende konjunkturudsving og finansielle udfordringer. Anbefalingerne skal indeholde bud på strukturelle forandringer, som kan bidrage til, at sektoren bliver mere robust og selvbærende i fremtiden. Dette indebærer, at sektoren er i stand til selv at værne sig mod tilbagevendende svære tider, f.eks. barske naturfænomener.

Ekspertgruppen skal konkret:

- Analysere mulighederne for at etablere en egenfinansieret konjunkturdæmpende ordning i sektoren.
- Afdække risici ved landbrugets finansielle situation, herunder med særlig fokus på sektorens gæld. På baggrund heraf anvises konkrete anbefalinger til hvordan landbrugets økonomiske og finansielle udfordringer kan reduceres.
- Analysere og komme med konkrete forslag til, hvordan potentialet i landbrugets nye ejerformer kan udnyttes fuldt ud.
- Analysere mulighederne for at fremme generationsskifter i landbruget. Udvalget orienteres om udmøntningen af finanslovsaftalen om at udskyde beskatning af ejendomsavance via sælgerpantebreve ved handel med landbrugsjendomme.
- "Afdække hvordan man bedst hjælper landmænd, der er gået konkurs, tilbage på fode igen ved eventuelt nødvendige justeringer af skattemæssige regler herom."

Anbefalingerne skal ske i respekt for naturen, miljøet, klimaet og Danmarks internationale forpligtigelser.

Sammensætning og organisering

Arbejdet forestås af en ekspertgruppe bestående af repræsentanter fra erhvervet, den finansielle sektor samt fra relevante miljøorganisationer og lønmodtagerorganisationer med særlig tilknytning til landbrug- og fødevareerhvervet. Desuden deltager Miljø- og Fødevareministeriet, Erhvervsministeriet, Skatteministeriet, Økonomi- og Indenrigsministeriet samt Finansministeriet.

Der vil blive inviteret deltagere fra følgende organisationer: SEGES (L&F), LandboUngdom, Nærings- og Nydelsesmiddelforbundet, Nationalbanken, Danmarks Naturfredningsforening, Finans Danmark samt Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi og Det Miljøøkonomiske Råd. Øvrig ekspertise inddrages efter behov.

Herudover forventes det, at der inddrages ekspertise fra uafhængige universitetsmiljøer med særlig indsigt i de problemstillinger, som arbejdsgruppen tager op.

Ekspertgruppen betjenes af et sekretariat bestående af Miljø- og Fødevareministeriet, Finansministeriet, Erhvervsministeriet og Skatteministeriet. Andre ministerier inddrages efter behov.

Bilag 2 - Medlemmer af ekspertgruppen og sekretariatet

Ekspertgruppen

Ekspertgruppens medlemmer har været

- **Bent Naur** (formand), tidligere adm. direktør for Ringkjøbing Landbobank
- **Ejnar Schultz**, adm. direktør i SEGES
- **Mathias Hansen**, næstformand i Landbo-Ungdom
- **Søren Sand Kirk**, chefkonsulent i Nærings- og Nydelsesmiddelforbundet
- **Kristine Rasmussen**, senior policy advisor i Nationalbanken
- **Thyge Nygaard**, seniorrådgiver i Danmarks Naturfredningsforening
- **Pernille Stenstrup Christiansen**, landechef for landbrug i Danske Bank og repræsentant i Landbrugsudvalget i Finans Danmark
- **Bent Bjerrum**, vicedirektør og udlånschef i DLR Kredit og repræsentant i Landbrugsudvalget i Finans Danmark
- **Mette Asmild**, professor på Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet
- **Line Block Hansen**, specialkonsulent i Det Miljøøkonomiske Råd

Sekretariatet

Sekretariatet har bestået af embedsmænd fra

- **Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (formand)**
- **Finansministeriet**
- **Skatteministeriet**
- **Erhvervsministeriet**

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Slotsholmsgade 12
1216 København K